

GRATIS

**HRVATSKA
VIDI,
DODIRNI,
UŽIVAJ**

**ČUDESNA
KULTURNA
BAŠTINA**

HRVATSKA
Hrvatska turistička zajednica

SVJETIONIK STRUGA, OTOK LASTOVO

BOGATA PRIČA JADRANSKOG POMORSTVA IZ MUZEJA I MUZEJSKIH ZBIRKI U DUBROVNIKU, OREBIĆU, KORČULI, SPLITU, BIOGRADU, SENJU, RIJEĆI, ROVINJU I NOVIGRADU

ČUDESNA KULTURNA BAŠTINA HRVATSKE

Kulturna baština Hrvatske nije poznata kao kulturna baština nekih velikih i moćnih zemalja. U njoj nema veličanstvenih spomenika, kao što su primjerice egipatske piramide, Pompeji u Italiji ili dvorac Neuschwanstein u njemačkim Alpama. Hrvatska nije bila ni središte velikih carstava iz prošlosti pa će mnoge posjetitelje iznenaditi da, razmjerno svojoj površini, ima više lokaliteta kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a nego primjerice Francuska ili Njemačka. Hrvatska ima i mnogo drugih vrijednih spomenika kulture koji bi također mogli naći mjesto na UNESCO-ovu popisu.

Razmjerno njezinoj veličini, posebno je značajno bogatstvo hrvatske nematerijalne baštine, jer je s čak sedam kulturnih fenomena upisanih na Repräsentativnu listu nematerijalne kulturne baštine Hrvatska prva država u Europi i četvrta u svijetu iza Kine, Japana i Republike Koreje. Na UNESCO-ovu se popisu nalaze manifestacija Festa svetog Vlaha u Dubrovniku, hrvatsko čipkarstvo s centrima

u Lepoglavi i otocima Hvaru i Pagu, karnevalska skupina zvončara iz Kastva pokraj Rijeke, jedinstvena vjerska manifestacija – hvarska procesija „Za križem”, dvoglasno pjevanje i sviranje istarske ljestvice, proljetna procesija ženske folklorne skupine Ljelja u Slavoniji i tradicionalna proizvodnja drvenih igračaka iz Hrvatskog zagorja.

Jedan od razloga ovog bogatstva materijalne i nematerijalne kulturne baštine iznimno je položaj Hrvatske na važnim prometnim putovima i na razmeđu velikih civilizacija, od kojih je svaka željela ostaviti svoj trag. Zato se Hrvatska odlikuje iznimnom raznolikošću kulturne baštine na malom prostoru i prisutnošću

spomenika iz svih razdoblja civilizacije, od prapovijesti do najnovijeg doba. Tako se u Hrvatskoj mogu naći spomenici antičke Grčke, staroga Rima, ranosrednjovjekovni spomenici, sredozemna renesansa, srednje-europski barok i novovjekovna secesijska baština. Tu su i jedinstvena svjedočanstva iz najranije prapovijesti, kao što su jedno od najvažnijih svjetskih nalazišta neandertalskog čovjeka u blizini Krapine, vučedolska neolitska kultura kod Vukovara, predrimске ilirske gradine i mnogo drugog.

U Hrvatskoj ima i mnogo svjedočanstava umijeća domaćih ljudi koji su slijedili suvremene trendove velikih susjednih kultura, ali i stvarali jedinstvena autohtona dostačujuća, kao što su srednjovjekovne crkvice hrvatskih vladara u sjevernoj Dalmaciji ili palače Starog grada Dubrovnika. Mnogi su hrvatski graditelji i umjetnici zadužili cijelo čovječanstvo, poput Jurja Dalmatinca, koji je u 15. stoljeću na Šibenskoj katedrali primijenio dotad neviden oblik montažne gradnje, ili Ivana Meštrovića, čiji kipovi krase osobito važne lokacije u dalekom Chicagu u Sjedinjenim Američkim Državama.

Hrvatska je uspjela očuvati i autohtonu seosku arhitekturu koja zorno svjedoči o njezinoj kulturnoj raznolikosti. Tako se i danas mogu vidjeti stare drvene kuće i crkvice u ravnoj Panoniji, jedinstvene duguljaste slavonske kuće s velikim dvorištima u Podunavlju, slikovite klijeti na brežuljcima sjeverne Hrvatske ili šindrom pokrivene stare kuće u snjegovima šibanoj gorskoj Hrvatskoj. Možda je još i veći čar sredozemnih sela s kućama od kamena na vrhovima brda u Istri ili uz more na hrvatskoj obali i otocima.

Ova raznolikost jasno pokazuje da su se upravo ovdje miješale velike europske civilizacije i da se upravo ovdje dodiruju utjecaji najvećih europskih nacionalnih skupina Slavena, Romana i Germana. Dodatno je na raskoš hrvatske kulturne baštine utjecala činjenica da se upravo uz njezine istočne granice nalazi nekadašnja granica zapadnoga i istočnoga kršćanstva, odnosno zapadne i istočne europske kulture. Tu je nekad bila i zadnja crta obrane prema nadirućoj islamskoj civilizaciji u kasnom srednjem vijeku, o čemu svjedoče brojne moćne utvrde i drugi spomenici bogate vojne povijesti.

Šest svjetski najznačajnijih dijelova kulturne baštine Hrvatske – Stari grad Dubrovnik, povjesni kompleks Splita s Dioklecijanovom palačom, povjesni grad Trogir, Eufrazijeva bazilika u Poreču, katedrala svetog Jakova u Šibeniku i Starogradsko polje na otoku Hvaru, zaštićeni su kao dio Svjetske baštine UNESCO-a. Uz njih, Hrvatska štiti još 340 povjesnih zaštićenih cjelina te čitav niz pojedinačnih povjesnih građevina, crkava i kapela, utvrda i dvoraca, palača i kurija te arheoloških lokaliteta. Hrvatska u svojim brojnim muzejima čuva neprocjenjivo i raznovrsno kulturno blago, a tu su i brojni festivali i priredbe, od glazbenih i filmskih događaja do folklornih priredaba i karnevala. Kulturnih sadržaja ima za svačiji ukus, stoga krenimo i uživajmo u njima!

HRVATSKE TURISTIČKE REGIJE

Izdavač ne jamči apsolutnu točnost ovdje objavljenih informacija i ne snosi odgovornost uslijed eventualne netočnosti ili promjene tih informacija.

ISTRA

Magična zemlja

Istarski je poluotok, smješten na krajnjem zapadu Hrvatske gdje se Sredozemno more najdublje uvlači u europsko kopno, oduvijek bio poseban kraj. Takva je i turistička regija Istre koju čini samo jedna županija, Istarska, ali po posjećenosti uvjernljivo prva turistička županija Hrvatske. Osobitost Istre proizlazi iz njezina položaja i izoliranosti od ostatka Hrvatske visokim masivom Učke. Jedinstven položaj i miješanje različitih utjecaja doveli su do stvaranja posebne kulture, krajolika, glazbe i gastronomije, zbog čega je mnogi od milja zovu čarobnom zemljom.

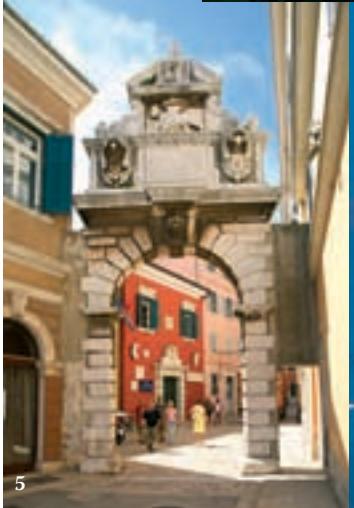
Prvi poznati stanovnici Istre bili su ilirsko pleme Histri, po kojima je dobila i ime. U antičko je doba bila bitnim dijelom Rimskoga Carstva, nakon čije se propasti i dolaska Hrvata u vlasti nad njome izmjenjuju franački vladari i Akvilejska patrijaršija. Od 15. stoljeća zapadnim obalnim dijelom Istre vlada Venecija, a istočnim dijelom i unutrašnjošću Habsburgovci. Potkraj 18. stoljeća Istrom nakratko vladaju Francuzi, da bi nakon toga, sve do kraja Prvoga svjetskog rata, bila pod vlašću Austrije. Između dvaju svjetskih ratova pripada Kraljevini Italiji, a 1945. godine Istra napokon ulazi u sastav Hrvatske, najprije kao dio Jugoslavije, a od 1991. godine kao županija u samostalnoj državi.

Ovaj kratak povjesni pregled bitan je kako bi se shvatilo podrijetlo bogatstva istarske kulture i njezine osobitosti kao prostora u kojem je, možda najviše u Hrvatskoj, došlo do izražaja miješanje velikih kultura i nacionalnih skupina Slavena, Romana i Germana. Istrani su zbog toga nadaleko poznati kao ljudi koji znaju čuvati svoju osobitost, ali i kao vrlo tolerantni ljudi koji poštuju različitost. Stoga su u Istri, usprkos malobrojnosti talijanske nacionalne manjine, hrvatski i talijanski ravnopravni jezici.

Bogatstvo istarske kulture i ljepota njezine baštine prisutni su diljem ovoga čarobnog poluotoka, a do izražaja možda ponajviše dolaze u gradu ROVINJU. Panorama Rovinja s crkvom sv. Eufemije i zvonikom u središtu jedan je od najupečatljivijih simbola Istre (1). Ljepota Rovinja privlačila je od

4

7

9

13

15

davnina brojne umjetnike nadahnute njegovim čarobnim vizurama, očuvanim starim gradskim kućama (8) i slikovitim uskim uličicama starog dijela grada (5).

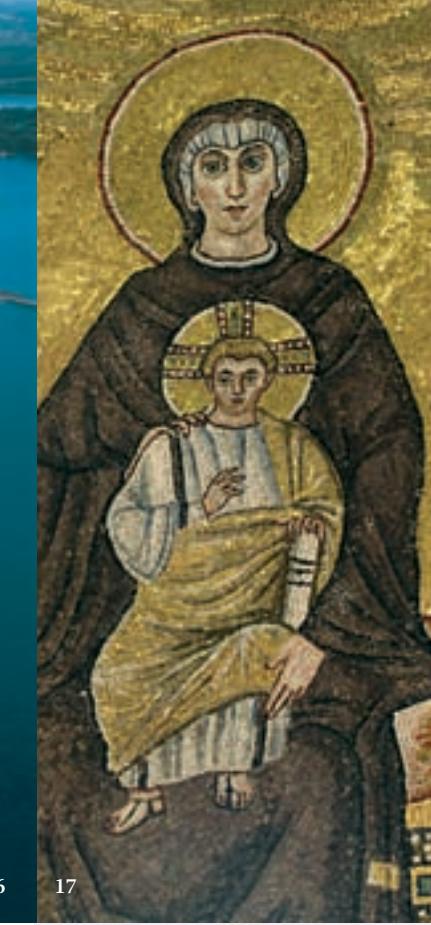
Među tim uličicama posebno mjesto ima Grisia, u kojoj se tradicionalno okupljaju umjetnici koji na licu mjesta nude svoja djela brojnim turistima (7). U rovinjskom muzeju u baroknom zdanju u središtu grada glavno mjesto imaju brojna slikarska djela starih majstora (2 i 11). Ima tu i djebla umjetnika iz 19. stoljeća nadahnutih životom u Rovinju i Istri, osobito iz razdoblja austrijske vlasti kad je Istra činila strateški iznimno bitan dio nekada moćnoga Habsburškog Carstva (15).

U Novigradu, slikovitom povijesnom gradiću na ubavom poluotoku, nalazi se "Galerion", u nas jedinstvena i posve posebna zbirka predmeta i fotografija koje na dojmljiv način pričaju o značenju i životu austro-ugarske ratne mornarice (3). Lapidarij (4) uz župnu crkvu čuva i na vrlo jedinstven način predočava vrijedne i za povijest Istre neobično bitne kamene ulomke crkvenoga liturgijskog inventara. Novigrad je uspio sačuvati mnogo od svoje graditeljske baštine, uključujući veličanstvene obrambene zidine (10). Slično Novigradu smjestio se i najsjeverniji istarski obalni grad, Umag, nasuprot kojega se nalazi jedna od najvećih marina u Hrvatskoj (6). I drugi su obalni gradići slikovito smješteni, poput Vrsara na brdu iznad sigurnog zaljeva, omiljenog među mnogobrojnim nautičarima (13).

Velik dio očuvane kulturne baštine u istarskom priobalju izgrađen je u vrijeme mletačke vlasti, što nam svjedoči krilati lav, simbol evanđelista Marka i zaštitnika Serenisime, kao npr. u Balama na jugu Istre (9). Iznimno je bogata arheološka baština također predstavljena u brojnim muzejima, a jedan od najvećih te vrsnoćom i brojem eksponata najznačajniji među njima i u državi je Arheološki muzej u Puli (14).

Poput Rovinja, Novigrada ili Umaga, i srednjini se grad na zapadnoj obali Istre, Poreč, odlikuje lijepim smještajem na poluotoku (16). U ovom se gradu, po broju turista najsnažnijem turističkom središtu cijele Hrvatske, nalazi i najvrjedniji kulturno-povijesni spomenik u Istri. To je EUFRAZIJEVA BAZILika U POREČU, za sada jedini spomenik kulturne baštine u Istri upisan na Popis svjetske baštine UNESCO-a. Bazilika je nazvana po biskupu Eufraziju, u čije je vrijeme građena još u davnom 6. stoljeću na temeljima još starije bazilike.

Upravo je razdoblje njezine gradnje jedan od glavnih razloga njezine vrijednosti jer iz tog ranog razdoblja kršćanske povijesti gotovo da nema posve očuvanih spomenika. Jedinstvena je i po svom posebnom stilu gradnje kao sjajan primjer ranobizantske umjetnosti 6. stoljeća, koji se rijetko gdje može naći tako daleko na zapadu. To je posljedica dobro organizirane vlasti glasovitoga bizantskog cara Justinijana koji je u to vrijeme obnovio moć, u prethodnim stoljećima propaloga, Rimskog Carstva.

16

17

18

20

Bazilika je izvana gotovo neprimjetna zbog uklopljenosti u urbanu strukturu stare gradske jezgre Poreča (18). No uđemo li u njezinu unutrašnjost, odmah će nas zadiriti jedinstvenost njezine strukture (22), a osobito raskoš i posebnost njezina oltara (21). Kao i druge bizantske crkve iz tog doba, krase je bogati mozaici, najbolje očuvani u apsidi crkve (17) te u posebnoj zbirci unutar kompleksa cijele bazilike. Među njima, najpoznatiji je mozaik ribe (20), povijesni simbol Krista, koji služi i kao svojevrstan simbol grada Poreča koji se stoga katkad naziva gradom mozaika.

Poreč, naravno, ne čini samo bazilika, već u njegovoj slikovitoj urbanoj jezgri ima i drugih lijepih i očuvanih građevina iz davnih vremena. Poput drugih gradova Istre, i Poreč ima svoj zavičajni muzej. I u ovom muzeju posebnu ulogu ima slikarstvo, s time da najvrjedniji dio zbirke pripada nekoć moćnoj i bogatoj obitelji Carli (19).

Najveći istarski grad, PULA, smješten na krajnjem jugu istarskog poluotoka, na prvi pogled ne daje naslutiti kulturno bogatstvo koje se u njemu krije kao ni ljepotu njegove bliže okolice. Razlog tomu je njegov smještaj u ravničarskom kraju, veličina grada i građevina na njegovim rubovima. No uđemo li u središte grada, odmah će nas svojom monumentalnošću i očuvanošću zadiviti pulski amfiteatar (28) koji svjedoči o iznimnoj važnosti Pule i Istre još od antičkoga doba. Riječ je o šestom najvećem rimskom amfiteatru na svijetu, ujedno i jednom od najbolje očuvanih.

Amfiteatar je građen u doba cara Vespazijana u prvom stoljeću poslije Krista i izgled mu je ostao gotovo nepromijenjen dvije tisuće godina. Nekad je služio kao arena za okrutne gladijatorske borbe koje je znalo gledati i do 20 000 ljudi, a danas služi kao turistička zanimljivost i omiljena pozornica za razne priredbe (31). Najviše je glazbenih priredaba – od klasične glazbe i baleta (30) do rock-koncerata (29), kojima pogoduje jedinstven ugođaj i akustika arene. Ipak, od svih je priredaba najpoznatiji nacionalni, a odnedavno i međunarodni festival igranog filma koji se održava u srpnju svake godine.

22

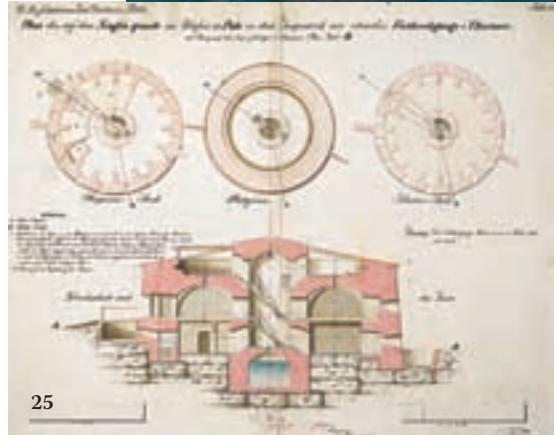
21

23

24

25

26

Osim amfiteatra u Puli, ima i niz drugih spomenika iz rimskog razdoblja, kao što je Slavoluk Sergijevaca (33) u samom središtu grada. U Puli se nalazi i po vrijednosti grade jedan od najznačajnijih muzeja u Hrvatskoj – Arheološki muzej Istre. U njemu je skupljena najveća količina arheoloških nalaza u Istri od prapovijesti do srednjega vijeka (34). Mnogo vrijednih spomenika, osobito iz novijeg razdoblja, ima i u Povijesnom muzeju Istre te u malim galerijama (27). Zanimljive slike i grafike mogu se naći i u dojmljivom zdanju Gradskog poglavarstva (32), osobito iz vremena Habsburškog, odnosno Austro-Ugarskog Carstva (25), kad je Pula bila jedna od najvećih vojnih luka svijeta.

Okolica Pule također obiluje iznimno vrijednim kulturno-povijesnim spomenicima, a ističe se Nacionalni park Brijuni kao glavni biser prirodne baštine Istre. U njemu su posebno vrijedni spomenici iz antike, kao što su rimske vile (26) te kompleksi tvrđava iz vremena Austro-Ugarske. Među njima je najveličanstvenija utvrda na otoku Mali Brijun (24), koja danas povremeno služi kao pozornica za kazališne predstave. U blizini Pule je i stari antički ilirski grad Nezakcijum još iz predrimskog doba te na najistaknutijoj krajnjoj južnoj točki istarskog poluotoka kod rta Kamenjak dojmljiv svjetionik Porer (23).

Dok kulturna baština obalnog dijela Istre pozornost posjetitelja pljeni uglavnom urbanim mediteranskim ugodnjem, jednako lijepa unutrašnjost oduzima dah ljepotom pretežito kultiviranog krajolika malih istarskih sela i gradića. Najljepši njezin dio čine romantični gradići na vrhovima brežuljaka, među kojima je najpoznatiji MOTOVUN (35) iznad doline najveće istarske rijeke Mirne

29

30

31

32

33

34

35

40

36

37

37

39

38

14

i zelenila Motovunske šume. Poznat je kao mjesto održavanja Motovunskoga filmskog festivala koji, za razliku od tradicionalnijega pulskog, privlači uglavnom mladu publiku i tako daje svojevrsnu injekciju životnosti ovom starom gradu.

I čarobni je Grožnjan (41) oživljen mladim ljudima jer se u njemu nalazi Međunarodni kulturni centar Hrvatske glazbene mладеџи (39). Tu su i stari Buzet (43), Oprtalj, Hum, Pićan, romantično Završje (42) i mnogi drugi gradići. Osim što ukrašavaju istarske brežuljke, većina se tih gradića ističe prekrasnim vidikovcima s kojih se, kao u Buzetu (44), može uživati u čaroliji ljepote unutrašnjosti Istre. Istra se hvali i svojim najmanjim gradom na svijetu, sićušnim Humom sa svega 17 stanovnika. Poznat je po Aleji glagoljaša – sedam kilometara dugom putu ukrašenom skulpturama stiliziranih slova staroga hrvatskog pisma, glagoljice (45).

I unutrašnjost crkava i palača unutrašnjosti Istre nudi mnogo zanimljivosti. Osobito je atraktivna unutrašnjost crkve svetog Blaža u Vodnjanu s mumijama svetaca iz vremena početaka kršćanstva te oltar (40) i vrijedne slike (37) u crkvi svete Marije u Bujama. No od svih su likovnih djela u istarskim crkvama možda najpoznatije freske autora Vincenta iz Kastva s prikazom mrtvačkog plesa iz 15. stoljeća u crkvici svete Marije na Škrlinah u Bermu pokraj Pazina (52).

Posebno mjesto u Istri ima grad LABIN (47) kao jedini veći grad na istoku Istarske županije. Ovaj nekoć rudarski grad ima osobito slikovitu povijesnu jezgru (36 i 38) prepunu značajnih građevina iz različitih povijesnih razdoblja u kojima se nalaze brojne galerije i manji muzeji. Posebnu zanimljivost predstavlja galerija skulptura na otvorenom, gdje i danas stvaraju i izlažu brojni domaći i strani kipari (56). Grad je čoven i po pobuni rudara protiv fašističkih okupatora između dvaju svjetskih ratova.

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

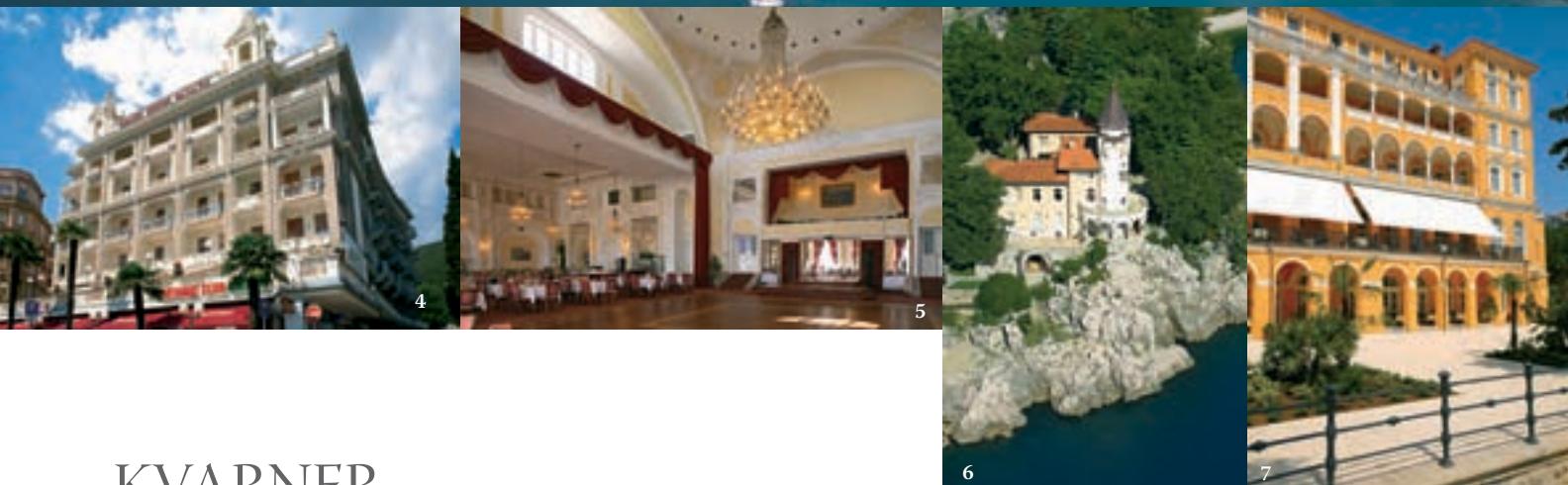
57

U samom središtu Istre smješten je njezin glavni grad, PAZIN. Njime dominira monumentalni kaštel (49) iznad zastrašujuće Pazinske jame, koja je nadahnula velikog Julesa Vernea za njegov roman „Mathias Sandorf”. Kaštel je nastao još u ranom srednjem vijeku u vrijeme franačkih vladara, a današnji je oblik dobio uglavnom u 16. stoljeću u vrijeme Habsburgovaca. U kaštelu se nalazi po mnoga najzanimljiviji muzej u cijeloj županiji, Etnografski muzej Istre (46). U njemu se čuva vrijedna zbirka narodnih nošnji koje pokazuju posebnost istarske narodne baštine. Među njima se skladnošću osobito ističe narodna nošnja grada Vodnjana (58) na jugu Istre.

Nedaleko od Vodnjana još je jedan poseban istarski gradić, Svetinjenat, u kojem se ističe središnji trg Placa. Renesansnim trgom dominira dvorac Grimani kao simbol ovog gradića (57), te crkva i niz kuća u istom stilu. Svakovrsnih ljepota ima i drugdje diljem Istre, od starinskih crkvenih tornjeva kao u Svetom Lovreču (51), dvoraca i palača kao u Balama (48) do tajanstvenih gradina poput Boljuna (53 i 54), koji nas pozivaju da lutamo ovom čarobnom zemljom.

58

KVARNER

Čar prožimanja Srednje Europe i Sredozemlja

Unutar Hrvatske, kao prirodno i kulturno izrazito raznolike zemlje, jedan od njezinih najraznolikijih dijelova je područje Kvarnera, koje se poklapa s područjem Primorsko-goranske županije. Ova regija obuhvaća priobalno područje Kvarnerskog zaljeva s brojnim otocima i veći dio male povjesne pokrajine Gorski kotar u gorskoj Hrvatskoj. Upravo ovdje prostor toplog Sredozemlja s kamenim kućama i bogatom srednjovjekovnom i renesansnom baštinom prelazi u hladnija srednjoeurop-

ska područja s moćnim tvrđavama, dvorcima i baroknim crkvama.

Za razliku od Istre i Dalmacije, koje su znatan dio povijesti bile pod tuđinskom vlašću, područje Kvarnera još je od ranoga srednjeg vijeka pod upravom hrvatskih vladara. Zbog toga se ovaj dio Hrvatske ističe brojnim spomenicima autohtone hrvatske kulture. Posebnu je ulogu u tome imala velikaška obitelj Frankopan, čiji su dvorci i tvrđave i danas velikim dijelom očuvani diljem Kvarnera. O tome svjedoči bogata pisana

baština na glagoljici, jedinstvenom hrvatskom pismu kojim su se Hrvati koristili od 9. do 19. stoljeća. Dodatna osobitost Kvarnera je snažna karnevalska tradicija, a Riječki karneval spada u najveće na svijetu.

Unutar regije Kvarnera izdvaja se više malih raznolikih cjelina – Primorje i Kvarnerska rivijera na istarskom poluotoku u

priobalju, cresko-lošinjska otočna skupina, otoci Krk i Rab te Gorski kotar u planinskom zaleđu. Kvarnerska rivijera i cresko-lošinjska otočna skupina kulturno-povijesno pripadaju Istri, otok Rab nekad je pripadao Dalmaciji, a Krk je jedno vrijeme bio vezan i za Istru i za Dalmaciju. Danas su svi ovi prostori vezani za Rijeku kao glavno gradsko središte.

21

29

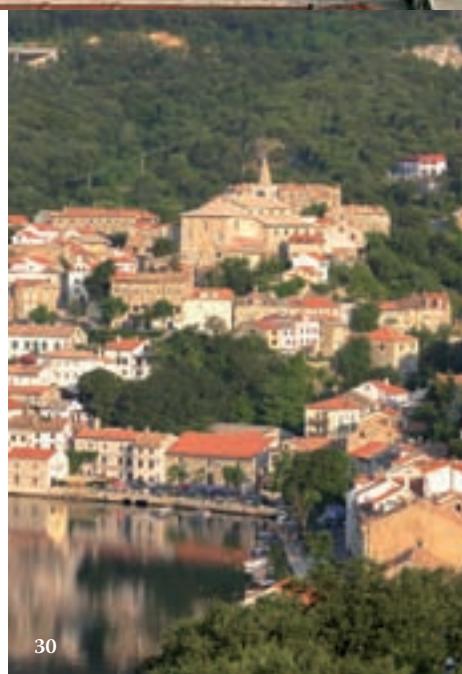
Područje Kvarnera važno je i kao kolijevka hrvatskog turizma jer je središte Kvarnerske rivijere OPATIJA, jedno od prvih kupališnih središta Europe i nekoć glavno kupališno mjesto Austro-Ugarske Monarhije. Mnogi stoga "službenim" početkom hrvatskog turizma smatraju 1844. godinu, kad je pokraj stare opatije (otuda i ime grada) izgrađena vila "Angiolina" kao prva građevina namijenjena prihvatu tadašnjih uglavnog imućnih turista.

Gotovo sví stari opatijski hoteli i danas imaju istu funkciju, a vizura Opatije utopljene u zelenilo obronaka Učke jedna je od najomiljenijih turističkih vizura Kvarnera (1). Među tim hotelima posebno mjesto ima hotel "Kvarner" u samom središtu Opatije (2), koji je zbog unutrašnje i vanjske raskoši (5), ali i zadržavanja duha davnih vremena, omiljeno mjesto održavanja važnih događaja i priredaba. Ništa manje nisu raskošni ni drugi stari opatijski hoteli, kao "Palace" (4), "Zagreb" (10), "Opatija" (12) i mnogi drugi.

Zbog vrlo ugodne i zdrave klime Opatija ima ulogu klimatskog lječilišta, zbog čega su u njoj i građeni prvi hoteli. O tome svjedoče sadašnji objekti zdravstvenog turizma, kao što je poznata "Thalassotherapy" (7). Opatija ima i brojna kasina (13), otmjene restorane i caffe-barove (16), a tu je i poznata deset kilometarska obalna šetnica ("lungomare") kojom se može stići do slikovitoga strog gradića Lovrana. Lovran i okolna mala mjesta, poput Medveje i Ike, ističu se raskošnim vilama (11) često na atraktivnim mjestima (6).

Opatijska je rivijera znakovita i po oblikovno-bujnoj mašti starih graditelja, bilo da je riječ o obliku cijelih zgrada (15), balkonima (8) ili pročeljima (14). Ona je došla do izražaja i pri izradi ukrasa hotela i vila (3) te oplemenjivanju unutrašnjosti raskošnim interijerom, vrijednim slikama i kipovima (9).

O osobitoj povijesnoj važnosti Kvarnera kao prostora na razmeđu Sredozemlja i Srednje Europe svjedoči kulturna baština RIJEKE, glavne hrvatske luke i najznačajnijeg grada cijele zapadne Hrvatske. Zbog iznimnog je strateškog položaja od davnina mijenjala različite vladare, kao što su Mlečani, Habsburgovci,

30

37

32

33

34

36

38

39

40

43

44

45

46

Francuzi, Mađari i Talijani, a među dvama je ratovima čak bila podijeljena između Italije i tadašnje Jugoslavije.

Najmonumentalnije građevine u Rijeci vezuju se za drugu polovicu 19. stoljeća, kad postaje glavnom lukom mađarskog dijela Austro-Ugarske Monarhije. Tada se gradi velika luka s upravnim zgradama (17), palača Modello (23) i guvernerova palača, jednako raskošna izvana (19) kao i iznutra (25). Tu je i više crkava, među kojima izgledom plijeni pažnju kapucinska crkva Gospe Lurdske (24). Ljepota Rijeke je i u mnogim oblikovnim detaljima, kako na pročeljima javnih zgrada (26) tako i u unutrašnjosti, kao u Hrvatskom narodnom kazalištu Ivana pl. Zajca (21).

Rijeka je danas najpoznatija po karnevalu, jednom od pet najvećih u svijetu. Istoči se jedinstvenim spojem starih slavenskih tradicija i urbanog karnevala sličnom onom u nedalekoj Veneciji. U njemu sudjeluje velik broj stanovništva Rijeke i cijelog Kvarnera pa se na glavnoj karnevalskoj povorci zna

skupiti i više od 100 000 sudionika i gostiju. Najpoznatiji su sudionici Riječkog karnevala Halubjanski zvončari (22) iz obližnjega brdskog zaleđa, koji zazivaju stare poganske običaje, i Morčići (18), nazvani po maurskim slugama na venecijanskom dvoru. Morčići u obliku naušnica i drugog nakita predstavljaju svojevrstan zaštitni znak i omiljen suvenir grada Rijeke.

55

58

56

57

62

63

U Rijeci ima i mnogo spomenika iz ranijih razdoblja. Među njima osobito značenje ima crkva zaštitnica Rijeke, crkva svetog Vida iz 17. stoljeća u samom gradskom središtu, svojstvenoga ovalnog oblika (28). Bogata se riječka baština čuva u njezini muzejima, među kojima su najznačajniji Muzej grada Rijeke, Pomorski i povijesni muzej smješten u guvernerovoј palači te Muzej moderne i suvremene umjetnosti (20).

Najstariji se riječki spomenici ne odnose na središte grada, nego na njezino predgrađe Trsat na brijegu istočno od središta grada. Tu se smjestila Trsatska gradina, čiji počeci sežu još u predimsko doba (29). Središnja kulturna točka Trsata je crkva svete Marije, uz Mariju Bistrlicu najznačajnije prošteničko središte u Hrvatskoj. Počeci ovog svetišta i crkve vezuju se za 13. stoljeće, dok su crkvu u sadašnjem obliku u baroknom stilu (27) izgradili Frankopani u 17. stoljeću.

Frankopanska je baština još vidljivija u okolini Rijeke. Kaštel u Crikvenici (38 i 39) očuvan je do današnjih dana i dijelom služi kao hotel, a odlično je očuvana i frankopanska tvrđava u Kraljevici (34). Razmjerno su dobro očuvane kula Tureta u Bribi-

ru (37), utvrda Drivenik na temeljima antičke utvrde (40) u zaleđu Crikvenice i tvrđava Grobnik (35) izgrađena prije 13. stoljeća. U okolini Rijeke ima i drugih utvrda za koje se često vezuju gradići na vrhovima brda, slični onima u Istri. Uostalom, Brseč (31), Kastav (33), Veprinac (36) i Mošćenice (32) povjesno su dijelovi Istre, iako se nalaze sasvim blizu Rijeke. I mnoga se obalna mjesta u okolini Rijeke ističu slikovitošću, osobito gradić Bakar (30) u istoimenom zaljevu, poznat po dugoj pomorskoj tradiciji.

Prirodno slikovit Gorski kotar nije osobito bogat kulturno-povijesnim spomenicima jer je do izgradnje prvih modernih cesta prije tristotinjak godina ove prostore prekrivala gotovo nenaseljena šumska pustoš. No i tu ima tvrđava iz frankopanskih vremena, lijepih dvoraca i crkava, dok se

uglavnom mala goranska mjesta ističu slikovitom tradicijskom arhitekturom (43). Naselja su uglavnom smještena uz ceste, bilo na brdskim uzvišenjima, kao Crni Lug (41) u predvorju Nacionalnog parka Risnjak, ili na zaravnima u krškim poljima, kao izrazito izdužena Ravna Gora (42). Među dvorcima se ističu kaštel Zrinskih u Čabru iz 17. stoljeća (46) i romantični dvorac Stara Sušica kod Ravne Gore (45) s kraja 19. stoljeća, a među sakralnim spomenicima pravoslavni samostan u Gomirju iz 17. stoljeća (44).

Krenimo sad ponovno na more, ovaj put na otočni dio Kvarnera koji nudi izobilje dragulja ljubiteljima kulturne baštine. Najviše je vrijednih spomenika u glavnim otočnim povijesnim gradovima, kao što su Krk, Rab ili Cres, ali i ne samo u njima. Tako je na otocima CRESU I LOŠINJU kulturno-

73

-povijesnim spomenicima najbogatije naselje povijesni grad Osor, smješten na mjestu gdje se spajaju ova dva otoka. Sve do 15. stoljeća on je bio i glavni grad obaju otoka i sjedište biskupije, o čemu nam svjedoči gotovo posve očuvana srednjovjekovna jezgra (47).

Vrlo su slikovita i druga seoska naselja, kao npr. Nerezine na Lošinju (49), i još više sela na malim otocima koji pripadaju cresko-lošinjskoj otočnoj skupini. Na njima nema automobila pa se tu i danas živi kao u davnina vremena, kao npr. na otočiću Susku poznatom po jedinstvenoj narodnoj nošnji (48) i zanimljivom groblju (51). Naselje Unije na istoimenom otoku ističe se vizurama svojih starih kuća (50 i 52), a skoro napušteni otok Srakane Vele izoliranošću usred mora (53). Još se potpuniji osjećaj izolacije može doživjeti na osamljenim svjetionicima oko Lošinja, kao npr. na Galijoli (54), koji se danas koristi za smještaj turista, ljubitelja tzv. robinzonskog turizma.

Najvažnije je naselje na Lošinju danas Mali Lošinj (59), ujedno i najveće urbano naselje na svim jadranskim otoci-

ma. On je glavnu ulogu dobio tek u 19. stoljeću kad je prerastao susjedni Veli Lošinj, što nam govore i njihova imena. U posljednje vrijeme Mali Lošinj

postao poznat po antičkom kipu Apoksiomena iz 4. stoljeća prije Krista (55-58), pronađenom 1996. godine u obližnjem podmorju, za kojeg je uređeno posebno izložbeno mjesto u palači Kvarner. Vrijednih eksponata ima i u drugim izložbenim prostorima Malog Lošinja, kao npr. u privatnoj zbirci Piperata (61), dok se u slikovitom Velom Lošinju (62) kulturno-povijesnim značajem ističe crkva sv. Antuna Pustinja (63) sa slikom čuvenoga renesansnog mletačkog slikara Bartolomea Vivarinija (60).

Za razliku od malog i gusto naseljenog Lošinja, uz otok Krk najveći hrvatski otok Cres izrazito je rijetko naseljen. Većina stanovnika živi u jedinom gradskom naselju, Cresu, koji se

jače razvija od 15. stoljeća kad postaje glavnim gradom otočka (71). Među njegovim spomenicima osobitu važnost ima crkva sv. Marije Snježne iz 15. stoljeća koja se ističe zanimljivim portalom (65), lijepom unutrašnjošću (66) i vrijednim umjetninama (67), a iz istog je razdoblja i franjevački samostan (68).

Mnoga su mala sela otoka Cresa zbog slikovitog položaja na vrhovima brda visoko iznad mora i očuvane arhitekture zaštićena kao osobito vrijedne ruralne cjeline. Tu spadaju Predošćica (64) i Orlec, poznat po lijepoj narodnoj nošnji (72), Beli poznat po ekocentru za zaštitu bjeloglavih supova (69) i vjerojatno najatraktivnije Lubenice na vrletnoj klisuri iznad pitome pješčane uvale i s nenadmašnim vizurama prema morskoj pučini (70).

Na otoku KRKU također su podjednako zanimljiva velika naselja, poput starog grada Krka s očuvanom gradskom jezgrom (73), ali i mala, poput slikovitog Vrbnika (80) nad morem, kako kaže stara narodna pjesma. Grad Krk biskupsko je središte s katedralom (82), čiji začeci sežu u davno 6. stoljeće i ističe se bogatom sakralnom zbirkom (75). Nedaleko grada Krka je i franjevački samostan Košljun na otočiću (74) s lijepom crkvom (76) i muzejom poznatim po vrijednoj zbirci umjetnina (81 i 83) te arhivu s brojnim starim rukopisima (79).

Na otoku Krku pronađena je i poznata Baščanska ploča (77) koja se smatra najznačajnjim spomenikom hrvatske diplomatske povijesti pisanim glagoljicom s kraja 11. stoljeća. Pronađena je u mjestu Jurandvor kod Baške na jugu otoka, poznatoj po lijepim plažama i očuvanoj narodnoj baštini (78). U Jurandvoru se nalazi preslika, dok se original Baščanske ploče zbog iznimne vrijednosti i osjetljivosti čuva kao poseban eksponat u atriju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Otok RAB na krajnjem jugu Kvarnera nadaleko je poznat po očuvanoj povjesnoj jezgri grada Raba (84), u kojoj posebno mjesto imaju četiri zvonika (tri romanička iz 12. stoljeća i jedan barokni iz 17. stoljeća) njegovih crkava (87 i 93), koji su i omiljen motiv mnogih slika (88). Poput Krka, i Rab je bio biskupsko središte pa se njegova katedrala ističe izvorno srednjovjekovnom unutrašnjošću (86) ukrašenom slikama (92) i drugim vrijednim umjetninama (89, 90 i 91). Posebnu je ulogu Rab imao za vrijeme osnivanja državice San Marino na susjednom Apeninskom poluotoku. Naime, prema legendi je San Marino u 4. stoljeću osnovao klesar Marin s otoka Raba, po kojem je država dobila i ime.

85

87

88

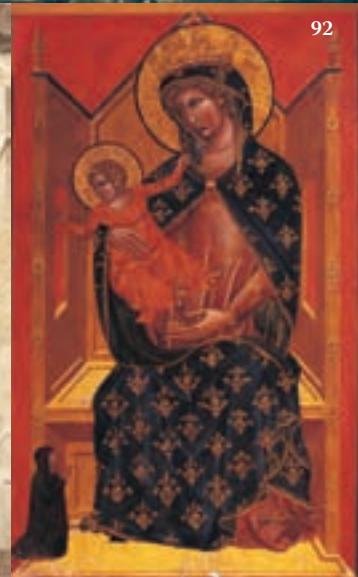
89

90

91

92

93

REGIJA LIKA – KARLOVAC

Prostor bogate ratničke prošlosti

Regija Lika – Karlovac je od svih regija koje izlaze na Jadransko more najveća jer se odnosi na najrjeđe naseljene dijelove Hrvatske. Osim surove prirode, na rijetku naseljenost ovog prostora utjecala je burna povijest, odnosno česta izloženost brojnim ratnim pustošenjima, osobito u vremena borbi između kršćanske Europe i Osmanlija. Stoga je ovdje razmjerno malo povijesnih spomenika, a oni koji su sačuvani, velikim se dijelom odnose na bogatu vojnu povijest.

Ovu regiju čine dvije hrvatske županije – Ličko-senjska i Karlovačka. Na Ličko-senjsku županiju odnosi se najveći dio povijesne pokrajine Like u gorskoj Hrvatskoj, krševiti i divlji dio priobalja naslonjen na Liku te sjeverni dio otoka Paga. I Karlovačka županija obuhvaća dio gorske Hrvatske, ali se njezin najveći dio odnosi na povijesne pokrajine Kordun i Pokuplje u panonskoj Hrvatskoj. O ratničkoj tradiciji ove regije govori i činjenica da je njezin najveći grad Karlovac osnovan kao vojna utvrda, a i ime povijesne pokrajine Korduna dolazi od francuskog naziva za taj prostor, *cordon militaire* (vojni pojaz).

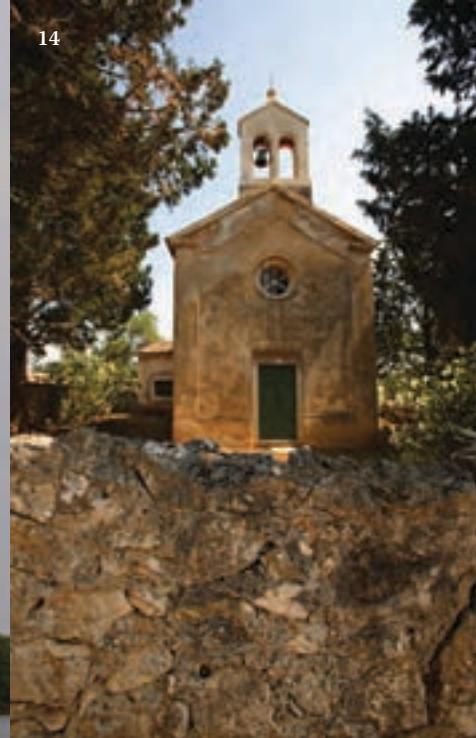
11

12

13

14

15

17

16

Iz ovih je krajeva, usprkos slaboj naseljenosti, mnogo slavnih povijesnih osoba. Najpoznatiji među njima je jedan od najvećih svjetskih izumitelja, Nikola Tesla, a za hrvatsku su povijest osobito važni političar Ante Starčević, poznat kao "otac domovine", plemić i ratnik Fran Krsto Frankopan i jedna od najvećih književnica Ivana Brlić-Mažuranić.

U priobalnom dijelu regije Lika – Karlovac jedino veće naselje je grad SENJ podno padina najveće hrvatske planine,

Velebita. U Senju se ističe jedna od najmonumentalnijih utvrda cijelog hrvatskog priobalja, kula Nehaj (1). Izgrađena je u 16. stoljeću i u njoj su boravili glasoviti senjski uskočci, koji su branili hrvatsku obalu od napada Turaka. U kuli je danas muzej (5) koji se ističe bogatom zbirkom oružja (2) i narodnih nošnji (6).

O vojnoj važnosti Senja svjedoče kula u gradskoj luci (3) i slikovit svjetionik u obliku kružne utvrde (4), dok se nje-govo pomorsko značenje može uočiti iz maketa brodova u senjskim muzejima, pa čak i u crkvici sv. Marije od Arta (7). Važnost Senja kao luke proizlazi iz toga da je od svih primorskih gradova najbliži unutrašnjosti Hrvatske, a cesti Jozefini izgrađenoj u 18. stoljeću koja ga je povezivala s Karlovcem posvećen je i spomenik (9). Stoga je Senj, usprkos maloj veličini, biskupski grad, o čemu svjedoči katedrala sv. Marije iz 12. stoljeća (8).

Jedini veći otok koji pripada regiji Lika – Karlovac je PAG, do kojeg se dolazi trajektom iz lučice Prizne nedaleko Senja (12). Točnije, regiji pripada samo sjeverni dio otoka Paga kao nekada dio grada Raba, a južni dio koji je nekada pripadao gradu Zadru danas se nalazi unutar Zadarske županije. Jedino veće naselje ovog dijela otoka je gradić Novalja, poznat po lijepoj plaži Zrće i kvalitetnom noćnom životu. Područje Novalje naseljeno je još od rimskih vremena, o čemu svjedoče ostaci rimskog vodovoda (15) i brojna podmorska na-

18

19

20

21

lazišta amfora (17). O njezinoj pomorskoj i etnološkoj baštini (11) možemo više saznati posjetimo li lokalni muzej (16). Oko Novalje je više manjih naselja, među kojima se ističe Caska (antička Cissa), sa znakovitim arheološkim ostacima nekada moćnog grada iz vremena Rimskog Carstva, tunerom, stupom za promatranje tuna (13), te Lun na krajnjem sjeveru otoka, poznat po zanimljivim starim crkvicama (14) i stablima masline starim više od dvije tisuće godina (10). Krenemo li od Senja preko planine Velebita prema unutrašnjosti LIKE, dočekat će nas slikoviti seoski krajolici uklopljeni u zelenilo ličkih šuma i bistrih jezera, kao kod jezera Krušćica (21). Zahvaljujući bogatstvu šuma, ali i zbog oštريje klime, kuće su ovdje građene uglavnom od drveta. Najbolje su očuvane u ribolovcima omiljenoj Gackoj dolini uz bistrú rijeku Gacku (29), gdje se ponegdje može naići na vodenice (30) i mlin iz starih vremena (27). Sličnih vodeničarskih naselja ima i drugdje u ovim krajevima, pa tako i u najznačajnijem naselju povijesne pokrajine Korduna, gradiću Slunju, kojega krasi, osim ruševina srednjovjekovnoga utvrđenog

grada, vodeničarsko naselje Rastoke na ušću rijeke Slunjčice u Koranu (26).

Autohtona je narodna kultura očuvana i u selima oko glavnog grada Ličko-senjske županije, Gospicā, o čemu svjedoče primjeri ruralnoga tradicijskog graditeljstva, kako starijeg (31) tako i nešto novijeg (25). U Lici su dijelom očuvani i stari zanati, kao što je izrada tradicionalnoga hrvatskog instrumenta tamburice (28). U Gospicu se nalazi Muzej Like, poznat po nalazima iz razdoblja prapovijesti (23).

U selu Smiljan u blizini Gospicā rođen je jedan od najvećih svjetskih znanstvenika, Nikola Tesla. U njegovoj je rodnoj kući uređen muzej ispred kojega je i njegov kip (18). U muzeju suvremeno uređenom 2006. godine (20), na 150. godišnjicu rođenja Nikole Tesle, nalaze se slike iz njegova života i prikazi njegovih poznatih izuma vezanih za izmjeničnu struju, bežični prijenos električne energije i drugo (19).

U drugom najvećem gradu Like, Otočcu u Gackoj dolini, također se nalazi zanimljiva muzejska zbirka koja čuva predmete bogate narodne baštine ovoga kraja (24). Njezin

30

najvrjedniji eksponat je glasovita kaciga (22) iz brončanog doba, koja je pripadala prastanovnicima ovoga kraja, ilirskom plemenu Japoda.

Na drugom kraju regije Lika – Karlovac, na ishodišnoj točki starih cesta Jozefine, Karoline i Lujzijane, nalazi se grad KARLOVAC, osnovan 1579. godine radi zaštite od turskih osvajanja. Tada je u ravnici na utoku Korane u Kupu izgrađen idealni renesansni grad u obliku šesterokrake zvijezde okružene opkopima, što je djelomično vidljivo i danas (32). Osim Karlovca, o vojnoj važnosti njegove okolice svjedoče brojne stare gradine (43), kule (37) i dvorci.

Među očuvanjim se utrvdama i dvorcima ističu Dubovac na rubu samog Karlovca (38), Novigrad na Dobri (35), Ozalj na klisuri iznad rijeke Kupe (34) i dvorac Frankopan u Ogulinu (36). Osobitošću se ističu Ribnik (33), važan kao jedinstven

primjer "Wasserburga", tj. dvorca sa svih strana okruženog vodom, i tvrđava Sokolac u Brinjama na putu prema Lici, s očuvanom i obnovljenom dvorskom kapelom gotičkog stila (41).

S obzirom na to da iz Karlovca vode važne stare ceste prema moru, tu je i mnogo očuvanih starih mostova (42) i spomenika cestograditeljima (44). O bogatstvu i naprednosti karlovačkog kraja u prošlosti svjedoče i brojni eksponati Karlovačkog muzeja (39), kao i činjenica da se u Ozlju pokraj Karlovca nalazi jedna od najstarijih hidroelektrana u ovom dijelu Europe, popularna "Munjara" (40).

32

33

34

35

36

37

38

41

42

43

44

1

SREDIŠNJA HRVATSKA

Carstvo baroknih crkava i palača te srednjovjekovnih utvrda i dvoraca

Središnja Hrvatska naizgled nije središnja jer se zbog neobična oblika Hrvatske zapravo prostire na njezinu sjeverozapadu. No ona je središnja jer se nalazi između dviju drugih velikih cjelina – gorskog dijela na jugozapadu preko kojeg se ide prema moru i Slavonije na istoku. Možda je i važniji razlog njezine „središnjosti“ to što je riječ o najgušće naseljenom dijelu Hrvatske, gdje živi gotovo polovina njezina stanovništva. Središnja je Hrvatska ujedno i daleko najveća turistička regija u Hrvatskoj koju čini čak sedam županija (Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Međimurska, Koprivničko-križevačka, Bjelovarsko-bilogorska i Sisačko-moslavačka), koje poput prstena okružuju glavni grad Hrvatske, Zagreb.

2

3

5

7

10

11

12

13

14

18 19

20

Dобра naseljenost i obilje kulturne baštine posljedica su činjenice da je ovaj dio Hrvatske uglavnom bio pošteđen ratnih razaranja u prošlosti. Stoga je u središnjoj Hrvatskoj mnogo očuvanih srednjovjekovnih urbanih cijelina, starih gradina i utvrda na vrhovima gora, romantičnih dvoraca, tvrđava i palača, raskošnih crkava i vrijednih muzeja.

Središnju Hrvatsku čini niz malih povijesnih regija – brežuljkasto Hrvatsko zagorje sjeverno od Zagreba, Međimurje između rijeka Mure i Drave, ravna Podravina uz rijeku Dravu i Posavina uz Savu, Banovina na krševitom jugu, a tu su i Prigorje, Moslavina, Turopolje i Žumberak. Stoga glavni grad Hrvatske, Zagreb, u središtu ove regije, svojim građanima i gostima nudi niz raznolikih sadržaja u svojoj okolini. Budući da je u davnoj prošlosti središte hrvatske države bilo u njezinom primorskom dijelu, većina se vrijednih kulturnih spomenika u središnjoj Hrvatskoj odnosi na kasni srednji vijek i novi vijek, iako u njoj ima i mnogo prapovijesnih i antičkih spomenika.

Posebno mjesto u središnjoj Hrvatskoj zauzima gusto naseđeno Hrvatsko zagorje, poznato po ljepoti svojih vinorodnih brežuljaka, kao npr. oko mjesta upravo takvog naziva, Vinagore (1). Slikovitosti seoskih krajolika pridonose i brojna usputna zavjetna raspela (14).

Hrvatsko je zagorje poznato i kao mjesto rođenja mnogih slavnih Hrvata. Najpoznatiji među njima je Josip Broz Tito, vođa antifašističkog pokreta i dugogodišnji predsjednik Socijalističke Jugoslavije, rođen u selu Kumrovec. Tu se danas nalazi jedinstveni etnomuzej na otvorenom koji se sastoji od niza izvornih seoskih kuća u kojima je prikazan način života ljudi u prošlosti (11). Jedna od njih je i rodna kuća Josipa Broza ispred koje se nalazi njegov kip (3). Iz Hrvatskog su zagorja i vođa hrvatskoga narodnog preporoda iz 19. stoljeća i prvi predsjednik neovisne hrvatske države, Franjo Tuđman.

Upravo u glavnom gradu Hrvatskog zagorja, Krapini, nalazi se i najvažniji paleontološki lokalitet u Hrvatskoj – nalazište neandertalskog čovjeka kod Krapine. Uz nalazište je na mjestu starog muzeja 2010. godine uređen po mnogima najatraktivniji hrvatski muzej – Muzej krapinskih neandertalaca (10) s prikazom evolucije čovjeka od prapovijesti do danas, a pokraj muzeja u parku na brdu postavljeni su kipovi neandertalskog čovjeka (7) i životinja kojima je bio okružen. O važnosti tog nalazišta svjedoči njegova slika na naslovnicu časopisa „National Geographic“ iz siječnja 1996. godine. Za središnju se Hrvatsku, nažalost, vezuju i najstrašniji događaji iz prošlosti Hrvatske. Jedno od takvih mesta je Jase-

novac u Posavini, pokraj kojeg se tijekom Drugoga svjetskog rata nalazio zloglašni ustaški koncentracijski logor. Danas je tu spomen-područje kojim prevladava monumentalni spomenik „Jasenovački cvijet“ (2). No Posavina je danas poznata i po selima s tradicijskim pućkim graditeljstvom obiteljskih kuća, čuvenih korabliji (12 i 13) s karakterističnim drvenim strukturama i ukrasima (8). Među tim je selima najpoznatiji Čigoć u Parku prirode Lonjsko polje, 1994. godine proglašen prvim europskim selom roda (9).

Zbog obilja termalnih voda i tradicije njihova korištenja u središnjoj Hrvatskoj najviše toplica u cijeloj državi. Neke su od njih osnovana u doba staroga Rima, o čemu najbolje svjedoče Varaždinske toplice, nekadašnje Aquae Iasae (6). O važnosti toplica središnje Hrvatske svjedoče i monumentalne kupališne zgrade smještene u njima, osobito u Daruvaru (4) i Lipiku (5).

Duh središnje Hrvatske ipak najviše dolazi do izražaja u kasnorenesansnim i BAROKNIM GRADOVIMA, kao što su Varaždin, Bjelovar, Sisak, Koprivnica, Samobor i Čakovec. U njima je sačuvana tipično srednjoeuropska građevinska baština, najvećim dijelom iz 16. i 17. stoljeća. Osobito su lijepi glavni gradski trgovi, poput koprivničkog, dodatno ukrašenog pejzažnim parkom (16), samoborskog, kojega krasи stara česma (17), ili glavnog trga u gradu hodočasnika Presvete Krvi Isusove u Ludbregu, na kojem je simbolično označeno "središte svijeta" – "Centrum mundi" (24).

Mnoge građevine privlače svojim raskošnim izgledom, kao primjerice palača Prassinsky-Sermage u Varaždinu iz 17. stoljeća (29). Osobito su zanimljivi i mostovi, kao što je Stari most od crvene opeke u Sisku (15), a težnja za lijepim vidljiva je i u hortikulturi gradskih parkova i groblja. Među njima je najljepše varaždinsko groblje ukrašeno visokom živicom, koje stoga djeluje poput parka (18).

Brojni su nalazi iz prošlosti i umjetnička djela pohranjeni u muzejima koji postoje u gotovo svakom gradu. Većina ih je zavičajnog tipa s više različitih zbirk, kao što je Samoborski muzej (30), ali ima i specijaliziranih muzeja, primjerice Prehrabreni muzej u Koprivnici (22). Središnja Hrvatska ima i snažnu slikarsku tradiciju pa je tu mnogo galerija, kao što je Galerija Stančić u Varaždinu, posvećena najpoznatijem varaždinskom slikaru (25).

Grad Varaždin ima posebno mjesto među gradovima u središnjoj Hrvatskoj zbog očuvane i vrijedne baštine, najviše muzeja i brige za posjetitelje. Ona osobito dolazi do izražaja tijekom Špancirfesta, tipičnoga srednjoeuropskog festivala uličnih šetača (19). Na Špancirfestu se svake godine potkraj kolovoza zna okupiti blizu 200 000 posjetitelja s više od tisuću izvođača iz dvadesetak zemalja.

Zaštitni znak Špancirfesta tradicionalne su odore iz prošlosti (20) i kostimirane prirede (21 i 26). Tu do izražaja dolaze obnovljeni stari занати (28) i za Varaždin znakovita glazbena kultura (27). Na licu mjesta mogu se kupiti različiti tradicionalni proizvodi, mogu se kušati specijaliteti gastronomске baštine, a Špancirfest je dobra prigoda i za kupnju slika (23).

Najljepšim se ukrasom središnje Hrvatske smatraju njezini DVORCI, TVRĐAVE I UTVRDE, kojih nigdje u Hrvatskoj nema toliko i u tako raskošnim oblicima. Među njima prvo mjesto zauzima dvorac Trakošćan (37), smješten usred guste šume iznad romantičnog jezera u sjeverozapadnom kutu Hrvatske. Građen je kao mala utvrda u 13. stoljeću, a današnji je oblik dobio potkraj 19. stoljeća u vrijeme grofova Draškovića.

Raskoš Trakošćana posebno dolazi do izražaja kod njegovih kula (39) i ulaza u dvorac (38), a pažnja graditelja vidi se i u uređenju pomoćnih zgrada i dvorišta (40). Za popularnost ovog dvorca zaslужan je i muzej u njegovim odajama koji ima najvrjedniju zbirku oružja i stare vojne opreme u Hrvatskoj (36). Nju je velikim dijelom opremio osobno grof Drašković, a osim mnogobrojnih starih pušaka (35) nalazimo i stare srednjovjekovne oklope (31). U muzeju je izloženo i vrijedno staro pokućstvo (32 i 33) te mnoga starih knjiga i spisa (34).

Veličanstvenošću se ističe i varaždinski Stari grad iz 16. stoljeća (48) u kojem se

31

32

33

34

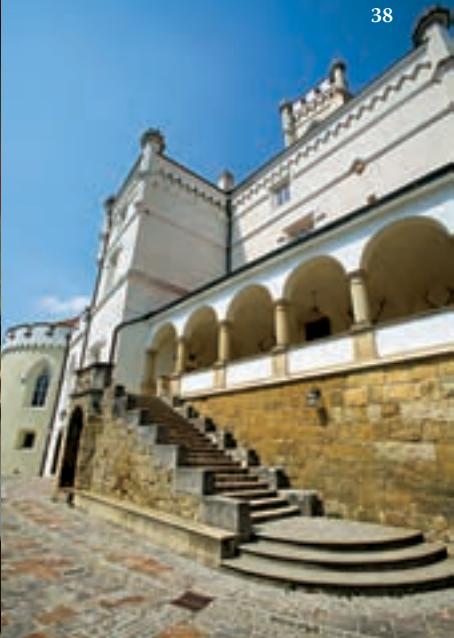
35

36

38

39

40

63

64

65

66

nalazi središnji Gradski muzej. Sjeverno od Varaždina, u središtu najsjevernije hrvatske pokrajine Međimurje, Čakovcu, nalazi se pak dvorac slavnih grofova Zrinskih (50), također uređen kao muzej (54, 55 i 56). Južno od Varaždina još je jedan lijepi dvorac, romantični Maruševec (42).

Još južnije na brežuljcima Hrvatskog zagorja smjestila se zadržavajuća utvrda Veliki Tabor, vanjskim izgledom gotovo nepromijenjen od 16. stoljeća kad je izgrađen (46). Poznat je kao okupljalište mačevalaca i sokolara koji vole srednjovjekovni ugodaj podno njegovih zidina i u dvorištu unutar utvrde (47). Danas je uređen kao muzej (41) koji svjedoči o burnim događajima iz njegove prošlosti (52 i 53), pri čemu posebno mjesto ima legenda o Veroniki Desinićkoj i njezinoj tragičnoj ljubavi.

U Hrvatskom zagorju ima i novijih dvoraca, kao što je Oršić u Gornjoj Stubici (43 i 49) u kojem je uređen zanimljiv Muzej seljačkih buna (58). Upravo je ovdje u 16. stoljeću organizirana jedna od najvećih seljačkih buna u Hrvatskoj, tako da spomenik njezinom vođi Matiji Gupcu krasi prostor ispod dvorca (57). Novim dvorcima pripada i Bežanec kod Pregrade, pretvoren u ekskluzivni hotel (51). Bliže Zagrebu nalazi se jedinstveno očuvano feudalno imanje Novi Dvori kod Zaprešića, u kojima je živio hrvatski ban Josip Jelačić. U jednoj od zgrada imanja smještena je zbirka slika poznatoga hrvatskog slikara Matije Skurjenija (61).

I na jugoistoku središnje Hrvatske ima veličanstvenih dvoraca uz vodu, kao što je tvrđava u Hrvatskoj Kostajnici (59) na otoku usred rijeke Une. No od nje je važnija tvrđava u Sisku na ušću Kupe u Savu (60), poznata po velikoj pobjedi hrvatske vojske nad nadmoćnjom osmanskom vojskom 1593. godine. Sličnom se slavnom prošlošću ponosi i tvrđava u Đurđevcu (62) na sjeveroistoku središnje Hrvatske. Naužalost, mnogo je nekad slavnih tvrđava uništilo Zub vremena, pa o njihovoj staroj slavi govore samo ruševine, kao što su zidine grada Samobora (44) ili Kalnika (45) kod Križevaca. Ljepota CRKVENE BAŠTINE SREDIŠNJE HRVATSKE nimalo ne zaostaje za ljepotom svjetovne baštine. Gotovo se svaki grad odlikuje bar jednom dojmljivom crkvom, a mnogo vrijednih crkava ima i u selima. I po sakralnoj baštini posebno mjesto ima grad Varaždin, od davnina poznat kao grad crkvenih zvonika. Među njegovim crkvama prvo mjesto zauzima katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije iz 17. stoljeća, poznata po raskošnom oltaru (63). Iz istog je vremena i crkva sv. Ivana Krstitelja s lijepom propovjedaonicom (66).

Vrlo vrijednom sakralnom baštinom ističe se i Hrvatsko zagorje, iako tu nema velikih gradova. Najvažnija je crkva Majke Božje Bistrice u Mariji Bistrici (68 i 69), glavnom hrvatskom hodočasničkom središtu (65). No po ljepoti oltara prvo mjesto pripada crkvi sv. Marije Snježne u selu Belcu

77

78

79

(67). Raskošnom se unutrašnjošću i vanjštinom ističe crkva u sklopu pavlinskog samostana u Lepoglavi (75), a bajkovitim vanjskim izgledom i položajem crkva u Vinagori (70). Slikovite crkve bogate unutrašnjosti krase i druge dijelove središnje Hrvatske. Među najljepše pripadaju crkva u mjestu Sela kod Siska (64 i 72), crkva u Kominu kod Svetog Ivana Zeline (71) i crkva svetog Jeronima u Štrigovi (76) kod najsjevernije točke Hrvatske. Posebno mjesto ima crkva sv. Trojstva u mjestu Krašić kod Jastrebarskog (74), gdje je rođen hrvatski nadbiskup Alojzije Stepinac. Među crkvama koje nisu rimokatoličke ističe se grkokatolička katedrala u Križevcima (73).

Upoznavanje kulture središnje Hrvatske ne bi bilo potpuno bez pogleda na djela njezinih NAIVNIH UMJETNIKA koji su je proslavili diljem svijeta. To se ponajprije odnosi na Hlebinsku slikarsku školu iz istoimenoga slikovitog sela u Podravini kod Koprivnice. Tu se nalaze dvije galerije, Ga-

lerija naivne umjetnosti Hlebine i Galerija Generalić (84), u kojoj su izložene slike osnivača škole Ivana Generalića (81) i prikazi iz njegova života (87).

Slikarskim se vještinama proslavio i njegov sin Josip Generalić (80 i 89) te neki drugi stanovnici Hlebina i okolnih podravskih sela, ali i naivni umjetnici iz drugih dijelova središnje Hrvatske. Dosta ih je aktivno i danas, a uz slikarstvo bave se i kiparstvom (88), kao i jedna od rijetkih podravskih žena umjetnica, Ljubica Matulec (82 i 83).

Mnogi slavnih naivnih umjetnici imaju vlastite galerije u rodnim mjestima, primjerice Ivan Lacković Croata (78) u podravskom selu Batinske (86), Ivan Rabuzin u selu Ključ u Hrvatskom zagorju, a Matija Skurjeni iz Vaternice u Zaprešiću kod Zagreba. Većina se glavnih djela naivnih umjetnika Hrvatske danas nalazi u Muzeju naivne umjetnosti u Zagrebu, pa tako i poznata djela Mije Kovačića (79), Ivana Rabuzina (77) i Matije Skurjenija (85).

GRAD ZAGREB

Moderan glavni grad s očuvanom srednjovjekovnom i novovjekovnom baštinom

Zagreb se, poput većine drugih glavnih gradova Europe, ističe osobitom bogatstvom kulturne baštine. Zbog toga čini i posebnu administrativnu jedinicu (županiju) i turističku regiju okruženu prostorom središnje Hrvatske. Budući da je Zagreb postao važno naselje još u 11. stoljeću, a glavni grad Hrvatske u 16. stoljeću, u njemu je mnogo spomenika još iz tih davnih vremena, osobito u očuvanoj staroj jezgri – Gornjem gradu. Današnje se gradsko središte u Donjem gradu ističe velikim brojem zdanja s prijelaza iz 19. u 20. stoljeće.

Budući da je Zagreb, usprkos svojoj važnosti, sve do 20. stoljeća bio malen grad, gotovo se sve glavne kulturne zanimljivosti nalaze u njegovu središtu, odnosno u Donjem i Gornjem gradu. Tu su gotovo sve najvrjednije palače, crkve i muzeji, pa i najvažniji hoteli. Stoga posjetitelji Zagreba većinu spomenika kulturne baštine mogu obići pješice, a Zagreb je zadržao i poseban intiman ugodaj netipičan za glavne gradove većine europskih država.

4

5

6

7

12

13

Obilje zelenila i parkova u gradskom središtu pospješuje ugodnost posjećivanja. U tome glavnu ulogu ima prostor tzv. Lenucijeve potkove, niza parkova koji u obliku potkove okružuju gradsku jezgru. Nazvana je po arhitektu Miljanu Lenuciju, najzaslužnijem za njezino oblikovanje na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

Za posjetitelje koji ne vole kraće šetnje i one koji žele posjetiti i druge dijelove grada na raspolaganju je zagrebački tramvaj. On kao glavni oblik javnog prijevoza ima tradiciju još od 19. stoljeća, a Zagreb se kao malo koji europski grad ističe gustom tramvajskom mrežom koja vodi do svih važnijih dijelova grada. Na raspolaganju gostima je i stara uspijnača između Gornjeg i Donjeg grada te žičara koja vodi do vrha gore Medvednica, čije se zelenilo vidi iz svih dijelova grada.

Ova se šumovita gora (2) pruža do samoga Gornjeg grada, a preko njega i do današnjega gradskog središta, Trga

bana Josipa Jelačića (1). Zelenilo će nas dočekati dođemo li u Zagreb i željeznicom, jer se odmah po izlasku iz Glavnog kolodvora pruža pogled na niz parkova koji vode prema središtu grada. Takav je prizor dočekivao i putnike čuvengog Orient Expressa koji je vozio od Pariza do Istanbula, za koje je 1925. godine izgrađen najpoznatiji zagrebački hotel "Esplanade", danas dio hotelskog lanca Regent (3). Odmah do ovog hotela nalazi se i najzeleniji dio tzv. Lenucijeve potkove, zagrebački Botanički vrt.

Krenemo li od Glavnog kolodvora ravno prema središtu grada, redom će se nizati monumentalne secesijske zgrade DONJEG GRADA, izgrađene uglavnom potkraj 19. i početkom 20. stoljeća. Prva među njima sam je Glavni kolodvor s karakterističnim pročeljem (8). Preko puta njega dočekuje nas jedna od najpoznatijih zagrebačkih vizura, Umjetnički paviljon (12), odnosno prva velika građevina u Hrvatskoj s isključivo izložbenom svrhom. Prostor ispred nje odlikuje

se parkom s vodoskocima i spomenikom prvom hrvatskom kralju Tomislavu (19), koji je u 10. stoljeću vladao Hrvatskom.

Krenemo li prema središtu okolnim putem, zapadno uz hotel "Esplanadu" (14) i Botanički vrt, proći ćemo pored zgrade Hrvatskoga narodnog kazališta (13) i Muzeja Mimara, (15). Kuda god krenuli, završit ćemo na glavnem gradskom

trgu (7) u čijem je središtu kip hrvatskog bana Josipa Jelačića (5), čije ime i nosi. Zagrepčani su posebno vezani za ovaj kip jer je bio uklonjen s glavnog trga tijekom komunističke vlasti, pa su radosno dočekali njegov povratak po ostvarivanju hrvatske neovisnosti 1991. godine.

I na rubovima Donjeg grada ima zanimljivih građevina. Od njih je najpoznatija zgrada Dom hrvatskih likovnih umjet-

nika, koju je 1938. godine izgradio najpoznatiji hrvatski umjetnik Ivan Meštrović (16). Palače Donjeg grada najčešće kraljevske raskošne unutrašnjosti (4 i 6) i vrijedno pokućstvo (9). Otmjenošću se osobito ističe prolaz Oktogon (10), svojevrstan preteča današnjih modernih trgovачkih centara.

Na rubovima Donjeg grada niknule su i novije zgrade, kao što je neboder „Cibona“ (11), iako je takvih građevina više u modernijem južnom dijelu grada, među kojima se posebno ističe zgrada Muzeja suvremene umjetnosti (18). No ni tamo nije zaboravljena potreba Zagrepčana za zelenilom i brigom za djecu (20). Stoga je središtu grada najbliže jezero Bundek (17) u Novom Zagrebu, osobito omiljeno okupljaliste Zagrepčana i njihovih gostiju.

Za razliku od životnoga Donjeg grada, u osnovi srednjovjekovni GORNJI GRAD odiše mirom i spokojem. Tome je

pridonio njegov položaj na dvama brijevodima iznad današnjega gradskog središta i njegove uske romantične ulice, do kojih se i danas najčešće dolazi kroz još uža gradska vrata. Među njima su najpoznatija Kamenita vrata (23), važna i kao zavjetno mjesto s čudotvornom slikom Bogorodice (26).

Gornji se grad sastoji od dvaju dijelova, svjetovnoga Gradeča na zapadnom brijeugu i crkvenoga Kaptola na istočnom. U središtu se Kaptola uzdiže zagrebačka katedrala svetog Stjepana i Uznesenja Marijina, najveća i sa 105 metara visine najviša crkvena građevina u Hrvatskoj (35). Građena je još u davnom 11. stoljeću, ali je više puta mijenjana pa današnji oblik ima tek od kraja 19. stoljeća. Na trgu ispred nje nalazi se stup sa zlatnim kipom Blažene Djevice Marije (27).

Od ostalih crkava Gornjeg grada Zagrepčanima je srcu osobito priraslja crkva svetog Marka iz 14. stoljeća (33), poznata

35

36

38

39

61

po krovu ukrašenom grbovima Hrvatske i Zagreba (30). Odmah je uz nju u središtu "svjetovnoga" starog Gradeca smještena zgrada Hrvatskog sabora (32 i 34), s monumentalnim ulaznim vratima (29). Nedaleko je i isusovačka crkva svete Katarine (24) s raskošnom unutrašnjosti (25) i oltarom (21). Odmah se do nje, u zgradama bivšega jezuitskog samostana, nalazi jedan od glavnih zagrebačkih izložbenih prostora, Klovićevi dvori (22 i 38).

Na Gornjem se gradu nalazi po mnogima najatraktivnije uređen zagrebački muzej, Muzej grada Zagreba. Krase ga originalni eksponati iz povijesti grada (36), likovi starih Zadrgaćana (39), a središnje mjesto zauzima maketa Gornjeg grada (37). Preko puta gornjogradskih zidina, u miru parka Tuškanac, nalazi se muzej velikoga zagrebačkog i srednjoeuropskog književnika Miroslava Krleže u kući u kojoj je ži-

vio (28) i s njegovim kipom ispred nje (31).

Još je više muzeja u Donjem gradu, a Zagreb je i inače poznat po njihovu velikom broju. MUZEJA U ZAGREBU ima tridesetak, a galerija još i više. Najznačajniji od njih je Muzej Mimara, nazvan po njegovu osnivaču, kolezionaru Anti Topiću Mimari. Ima oko 4 000 različitih eksponata, a osobito je poznat po zbirci stakla (48), dalekoistočnoj zbirci (49) i zbirci slika starih majstora (44 i 56) koja uključuje i slike svjetskih velikana slikarstva, kao što su Bruegel (53) i Velazquez (54). Po brojnosti i vrsnoći eksponata (460 000) osobito je antičkoga rimskog razdoblja na prvom je mjestu Arheološki muzej. Ima posebne odjele za prapovijest (52), antiku (43) i srednji vijek te jedinstvenu egipatsku zbirku (41). Muzej za umjetnost i obrt također se ističe velikim brojem eksponata (oko 160 000) koji čine bit povijesti materijalne

40

41

42

46

50

53

54

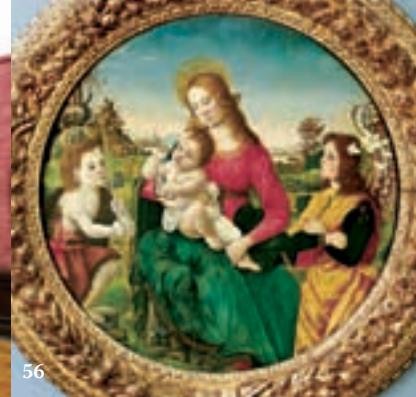
51

52

55

56

kulture u Hrvatskoj (40 i 50). U sklopu 19 različitih zbirki posebno mjesto imaju zbirka satova (45) i pokućstva. Ovaj je muzej, uz Klovićeve dvore (51), najčešće mjesto održavanja povremenih izložbi.

Među likovnim se galerijama po zbirci starih majstora (59) ističe Strossmayerova galerija (55), nazvana po njezinu osnivaču

43

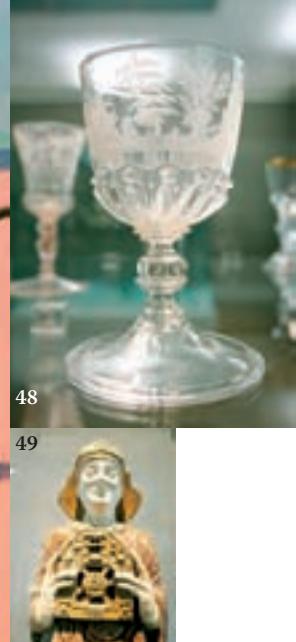
44

45

47

48

49

57

58

60

59

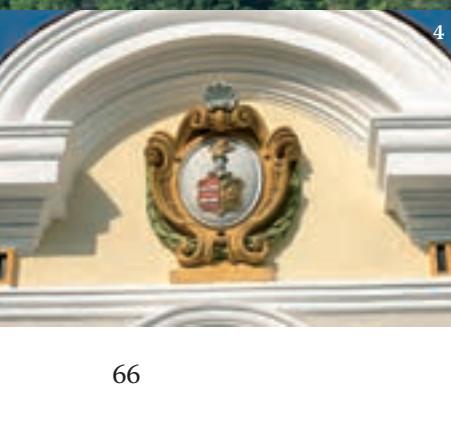
61

biskupu Josipu Jurju Strossmayeru (60). Raskošna se Moderna galerija (58) ponosi djelima domaćih umjetnika iz 19. i 20. stoljeća (47), od Nikole Mašića, poznatog po seoskim idilama (46), do Ede Murtića i njegovih raskošnih apstrakcija (42). Iznimno je popularan Tehnički muzej po starom rudniku, izumima Nikole Tesle i originalnim starim avionima (57), a nakon otvorenja 2009. godine i Muzej suvremene umjetnosti (61).

ZAGREB, CRKVA SV. KATARINE

SLAVONIJA

Iskonska srednja Europa na obalama moćnog Dunava

Na istoku Hrvatske između velikih rijeka Dunava, Drave i Save nalazi se plodna Slavonija. To je nakon Dalmacije najveća hrvatska povijesna regija, poznata po širokim ravnicama, hrastovim šumama, slikovitim vinogorjima i starim podrumima, baroknim palačama i crkvama. Tu se dobro očuvala izvorna hrvatska folklorna baština s kićenim kočijama, slikovitim narodnim nošnjama, zvucima tamburice i jedinstvenim kulinarskim specijalitetima.

Nakon središnje Hrvatske ovo je najveća turistička regija Hrvatske koju čini pet županija: Virovitičko-podravska, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Osječko-baranjska i Vukovarsko-srijemska. Za sada je turisti razmjerno malo posjećuju jer je podalje od glavnih turističkih putova koji uglavnom vode prema moru. No ona će onima koji je požele otkriti ponuditi brojna ugodna iznenađenja, osobito za tankočutne uživatelje skrivenih kulturnih doživljaja.

Iako je zbog položaja u srednjoj Europi Slavonija kulturno slična središnjoj Hrvatskoj, od nje se po mnogočemu i razlikuje. Naime, dok je središnja Hrvatska bila pošteđena ratnih razaranja, Slavonija je velik dio svoje povijesti bila pod turskom upravom, od koje je oslobođena tek početkom 18. stoljeća. Stoga su njezini današnji stanovnici većinom doseljenici iz drugih dijelova Hrvatske, a dijelom i iz drugih dijelova Habsburškog Carstva, u čijem je sastavu bila.

Zbog ovakvih je povijesnih okolnosti u Slavoniji razmjerno malo starih kulturnih spomenika. Ipak, sačuvani su neki osobito vrijedni spomenici iz brončanog doba, kao što je svojevrstan simbol Slavonije, više od 4 000 godina stara Vučedolska golubica (8). Ima tu i ostatak nekoć moćnih antičkih gradova i tvrđava, a u ponekim su se zakucima sačuvali i rijetki spomenici iz predturskog srednjovjekovlja. Njima pripadaju i bedemi najistočnijega hrvatskoga grada Iloka iznad Dunava (3), koji je zahvaljujući njima sve do početka 16. stoljeća odolijevao turskim napadima. Njima su se kasnije koristili i Turci, a zbog solidne su se gradnje održali i do danas.

Većina se spomenika kulture u Slavoniji veže za 18. stoljeće, kada su izgrađene najatraktivnije građevine, osobito crkve kao svjedoci povratka ovog prostora u kršćanske ruke. One su redovito ukrašene raskošnim oltarima, kao franjevački samostan u Slavonskom Brodu (2). Za to se razdoblje veže i procvat gospodarstva, o čemu nam svjedoče kićeni grbovi obrtničkih cehova grada Požege (4). Slavonija dobiva i prometnu važnost zbog okruženosti velikim rijekama Dunavom, Dravom i Savom

(5). Od luka na rijekama roba se prevozila konjskim zapre-gama pa je Slavonija i danas poznata po tradiciji uzgoja ko-nja (1).

Nažalost, prometna važnost i ravničarski krajolici činili su Slavoniju oduvijek privlačnom i za velike osvajačke vojske, pa je u gotovo svakom velikom ratu njezin prostor bio izlo-žen teškim razaranjima. Ona su bila posebno velika u Dru-gom svjetskog ratu, kad je kod Batine na Dunavu bila jedna od najvećih bitaka između nacista i sovjetske Crvene armije. U spomen te bitke postavljen je spomenik hrvatskog kipara Antuna Augustiničića (6).

Od svih je dijelova Hrvatske Slavonija najviše pretrpjela i u Domovinskom ratu, osobito grad Vukovar. Taj je grad heroj gotovo posve razorila bivša Jugoslavenska narodna armija i izvršila jedan od najvećih genocida u Europi nakon Drugoga svjetskog rata, o čemu svjedoče spomen-područje Ovčara i spomenik herojima na vukovarskom groblju (7).

Tijekom Domovinskog rata dosta je štete pretrpio i najveći slavonski grad, Osijek, ali je danas gotovo posve obnov-ljen. Njegovom vizurom uz obale Drave s karakterističnim GRADSKIM PALAČAMA, kao što je ona u kojoj se nalazi

glavno gradsko kazalište (12), dominira katedrala svetog Petra i Pavla (9) uz glavni gradski trg, Trg Ante Starčevića (10).

Monumentalne gradske palače krase i ostale slavonske gra-dove, kao što su Vinkovci (11), Vukovar (20), Virovitica (14), Slavonski Brod (15 i 18) te posebno Požega (13 i 16). Ovaj se u prošlosti najvažniji slavonski grad ponosi jednim od naj-ljepših trgova u Hrvatskoj (19), iako se s tim vjerojatno neće složiti stanovnici danas drugoga najvećeg slavonskog grada, Slavonskog Broda (17).

Ipak, od sveukupne barokne građevinske baštine Slavoni-je prvo mjesto zauzima osječka Tvrđa. Ovaj se jedinstveni spoj vojne utvrde i grada, u kojem se živi uobičajenim gra-đanskim životom, počeo graditi 1712. godine po uzoru na nizozemske vojne fortifikacije. Osim zidina, koje su većim dijelom uklonjene, do danas je Tvrđa ostala u gotovo ne-promijenjenu stanju (32). U njoj se danas nalazi Osječko sveučilište i Muzej Slavonije (24) te, kao najveća zanimljivost, suvremeni arheološki muzej (28 i 29). Tvrđa je ujedno i jedini kulturni spomenik Slavonije predložen za Svjetsku baštinu UNESCO-a.

19

20

Za razliku od Osječke Tvrđe, u Slavonskom su Brodu nekadašnje obrambene zidine ostale dobro očuvane (27). Kao i većinu slavonskih tvrđava iz 18. stoljeća, ovu je tvrđavu osmislio slavni vojskovođa princ Eugen Savojski. Tvrđava je većim dijelom u funkciji turizma te služi kao muzej (21), prostor namijenjen održavanju starih zanata (38), a dijelom je za svoje potrebe koristi i gradsko poglavarstvo Slavonskog Broda (42).

Od starijih su fortifikacijskih kompleksa u Slavoniji ostale razmjerno dobro sačuvane utvrde grada Iloka (34), s franjevačkim samostanom i dvorcem rimske obitelji Oedeschalchi (nekada knezova Iločkih) sa suvremeno uređenim muzejom, podno kojega se nalazi nadaleko poznati Iločki podrum (26) u kojem se proizvodi glasovito vino Iločki traminac. Nедaleko је и ladanjsko imanje Principovac (35), koje se zbog privlačne uređenosti koristi za održavanje raznih svečanosti. Za razliku od Iloka, od zidina nekad moćnoga srednj-

vjekovnog grada Ružice na Papuku iznad grada Orahovice ostale su samo ruševine (36). O bogatoj vojnoj povijesti Slavonije i Baranje iz novijeg doba svjedoči pak muzej u Batini, na mjestu velike bitke iz Drugoga svjetskog rata (25).

Zbog razmjerno novije gradnje u slavonskoj Podravini, zapadno od Osijeka ima mnogo očuvanih dvoraca i palača. Među njima je najmonumentalniji dvorac Normann-Prandau u Valpovu (22) s djelomično očuvanim zidinama (31). Najlegantniji je klasicistički dvorac Pejačević u Našicama (39) okružen lijepim pejzažnim parkom i jezerom (40), nazvan po ovoj slavnoj velikaškoj obitelji (33) koja je vladala najvećim dijelom slavonske Podравine. U tom je dvoružu živjela slavna hrvatska skladateljica i pijanistica Dora Pejačević, čiji je klavir (23) jedan od glavnih eksponata Zavičajnog muzeja u Našicama.

Dvorac Pejačevića krasi i središte najzapadnijega slavonskog grada, Virovitice (30). No najposebniji je najmlađi dvorac

Mailath u Donjem Miholjcu pokraj rijeke Drave, građen početkom 20. stoljeća u, za ove krajeve, netipičnom engleskom lovačkom stilu (37). Ima lijepih dvoraca i južnije u vinorodnoj Požeškoj kotlini, kao što je dvorac u Kutjevu (41) pokraj poznatoga vinskog podruma iz 13. stoljeća.

SLAVONSKA SAKRALNA BAŠTINA također održava duh vremena u kojem je građena. Najvrjednije su građevine vezane za biskupska središta kao što je Požega, s jednom od najljepših biskupskih zgrada (49) na glavnom trgu, Trgu svetog Trojstva. Njega krasiti "Kužni pil" u spomen na žrtve ove opake bolesti (48).

Najmonumentalnija sakralna građevina u Slavoniji je katedrala u Đakovu, koju ju 1866. godine dao izgraditi đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer kako bi dao važnost Đakovu kao crkvenom središtu Slavonije. Đakovačka je katedrala jednakoj lijepa izvana, plijeneći crvenom bojom opeke (47), i iznutra, gdje je krase raskošni oltari i vitraji (43). Karakteristična crvena boja vidljiva je i na vanjštini glavne osječke crkve svetog Petra i Pavla (46).

Ljepotom se ističe i franjevački samostan u Virovitici s crkvom svetog Roka (55), osobito unutrašnjost crkve (50), dvorište samostana (56) i blagovaonica (45). Franjevci su zaslužni i za raskoš crkve sv. Trojstva u Slavonskom Brodu (52) i samostana u Šarengradu pokraj Dunava (54). Iznimnu vrijednost imaju i neke male crkve, kao npr. crkva svetog Lovre u Lipovcu u Srijemu (58) ili crkva svetog Petra i Pavla kod sela Topolje u Baranji, koju je 1722. godine podigao princ Eugen Savojski u znak zahvalnosti za pobjedu nad Osmanlijama (59).

Značenje koje nadmašuje njezin vanjski izgled znakovito je za templarsku crkvicu svetog Martina kod Našica (60), kao jednu od rijetkih očuvanih crkava iz predturskog doba. Sasvim je posebna crkva Svih Svetih u Đakovu (51), s očuvanom unutrašnjošću nekadašnje turske džamije, kao i kapela ugrađena u zidine valpovačkog dvorca (57). Posebnim se izgledom ističu i crkva sv. Terezije Avilske (44) u Suhopolju kod Virovitice, crkva svetog Dimitrija u Brodskom Drenovcu (46) te pravoslavni manastir svetog Nikole kod Orahovice (53).

Konačno, kulturna se šetnja Slavonijom ne može zamisliti bez doticaja s njezinom jedinstvenom NARODNOM KULTUROM. Ona zrači iz pastorale slavonskih sela, kao što je Davor na Savi s krovovima zarašlim u travu (68), iz bogatstva velikih dvorišta sa starim kolima (67), a o duhu Slavonije govore i tople boje fasada (69) te jednostavnost unutrašnjosti kuća (63). Jednako su lijepi i maštovite velike seoske kuće (66) i kućice namijenjene odmoru od napornog rada u vinorodnom okolišu, poput onih na brežuljcima požeškog vinogorja (64).

Među tim se selima ljepotom posebno ističe Zmajevac u Baranji i zvonici njegovih crkava uklopljeni skladno među seoske kuće uz glavnu ulicu (61). Još se bolje može osjetiti duh ovog kraja uđemo li u kuće baranjskih vinogradara (62) i kušamo lagana vina koja se čuvaju u njihovim brižno uređenim podrumima (65).

DALMACIJA – ZADARSKA REGIJA

Na ishodištu izvorne rane hrvatske kulture

Dalmacija je najveća i u svijetu najpoznatija hrvatska povijesna regija. Zauzima krajnji jug Hrvatske pa je to prostor sunca, toplog mora, maslina, vina, ribe, pjesme i slikovitih naselja s kućama od kamena – pravi iskonski Mediteran. To je i kulturno najbogatiji dio Hrvatske u kojem se nalazi čak pet od ukupno šest lokaliteta zaštićenih kao Svjetska kulturna baština UNESCO-a. Budući da se u Dalmaciju najčešće dolazi sa sjevera, tu nas dočekuje prva od četiriju dalmatinskih turističkih regija, Dalmacija – zadarsko područje, koja obuhvaća Zadarsku županiju.

Tu se nalazi povijesno središte Dalmacije Zadar, otoci Pag, Dugi otok, Ugljan, Pašman te mnoštvo manjih otoka. Zadar-sko područje ima, štoviše, najviše naseljenih otoka od svih turističkih regija Hrvatske, a prostrano je kopneno zaleđe poznato i kao područje s najsnažnije razvijenom poljoprivredom na cijelom hrvatskom Jadranu. Svi su ovi krajevi bogati povijesnom baštinom još od prapovijesnog doba, a osobito baštinom iz antike i ranoga srednjeg vijeka.

Zadarsko je područje zbog svoje privlačnosti za život i važnoga strateškog položaja u središtu hrvatskog Jadranu teško stradavalo u mnogim ratovima, uključujući i Domovinski rat. Tu ima mnogo tragova života još iz prapovijesnog doba i doba starih Ilira i Rimljana, a upravo se za zadarsko područje

veže razvoj prvoga hrvatskog kraljevstva i najveći broj spomenika rane hrvatske kulture. Ovdje su Hrvati u 7. stoljeću došli u prvi dodir s antičkom kulturom, čijih spomenika ima na svakom koraku, i prihvatili kršćanstvo kao jedan od prvih europskih naroda.

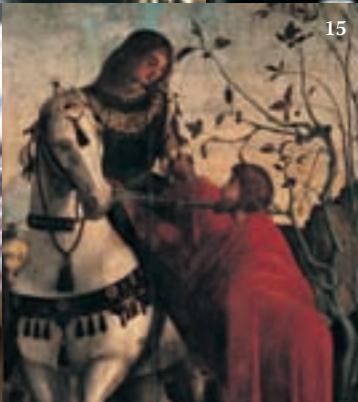
Iako od 15. stoljeća obalnim dijelom zadarskog područja vladaju Mlečani, a zaleđe potpada pod vlast Turskog Carstva, prostor zadarskog dijela Dalmacije cijelo je to vrijeme zadražao snažan hrvatski nacionalni duh. On se održao i u doba austrijske vlasti od 19. stoljeća do kraja Prvoga svjetskog rata, da bi upravo u zadarskom području osobito ojačao nacionalni pokret s težnjom ujedinjenja Dalmacije s Hrvatskom koji je ostvaren ponajprije u sklopu bivše Kraljevine Jugoslavije, a

12

13

14

15

17

18

od 1991. godine u sklopu neovisne Hrvatske.

Danas se taj snažni nacionalni duh usmjerava u osobito brz gospodarski razvoj, tako da Zadar i njegova okolica pripadaju gospodarski najdinamičnijim dijelovima Hrvatske. Usprkos snažnom razvoju, prirodna je baština zadarskog kraja ostala dobro očuvana, a brojni su spomenici kulture i dalje skladno uklopljeni u prirodnji krajolik (4) i urbanu strukturu naselja (5). Jedno od najboljih svjedočanstava velike povijesne važnosti zadarskog kraja i vrijednosti njegove baštine povijesna je jezgra grada ZADRA, najveća od svih na hrvatskom Jadranu (1), a za grad i okolne otoke, kao što je Pašman (3), veže se i iznimno bogata sakralna baština.

Stanovnici Zadra, po veličini drugog grada u Dalmaciji, sma-

traju da je upravo na njihovoј rivi najljepši zalazak sunca na svijetu, a isto je izjavio i čuveni britanski režiser Alfred Hitchcock za posjетu Zadru 70-ih godina prošlog stoljeća. Na ovom se mjestu danas nalazi posebno zanimljiv i za zabavu puka vrlo sadržajan i dojmljiv sklop instalacija Morske orgulje i Pozdrav suncu (2).

Među brojnim zadarskim crkvama osobito mjesto ima crkvu svetog Donata iz 9. stoljeća (8), jedinstvenoga kružnog oblika (7), svojevrstan zaštitni znak grada Zadra i neizostavan dio njegove vizure. Tu su i romanička bazilika svetog Krševana iz 12. stoljeća (10 i 9), katedrala svete Stošije iz 12. – 13. stoljeća (6) i crkva svetog Šimuna iz 5. – 18. stoljeća, čiji se korpus čuva u čuvenoj škrinji na glavnom oltaru

(13). O važnosti Zadra govori i njegov status nadbiskupskog središta još od 12. stoljeća. Stoga se Stalna izložba crkvene umjetnosti u Muzeju crkvene umjetnosti popularno nazvana, prema velikom hrvatskom književniku Miroslavu Krleži, "Zlato i srebro Zadra" ističe mnogobrojnim umjetničkim djelima od zlata i dragog kamenja, osobito križevima (12), te vrijednim religioznim slikama (15).

Zadarska je povijesna jezgra prepuna raznovrsnih kulturnih spomenika – zidina, kula, crkava, palača, javnih građevina i veličanstvenih vrata. Među kulama se ističe Kapetanova, a među vratima Kopnena

27

28

29

30

vrata (11), remek-djelo kasnorenescensnog arhitekta Michelia Sammichelia. U Zadru je smješten Muzej antičkog stakla koji se ističe jedinstvenom zbirkom i postavom (14) te cje-lokupnim izgledom (16). Izvan zidina Zadar se dići i nekim modernim arhitektonskim djelima, među kojima se ističu novi sportski sklop s košarkaškom dvoranom i zatvorenim bazenom (17) te Pozdrav suncu (18) – zanimljiva vizualna instalacija.

Budući da je Zadar u ranom srednjem vijeku bio središte bizantske Dalmacije, ulogu glavnoga crkvenog središta hrvatskog kraljevstva oko njega imao je grad NIN. Tu je na slikovitom otočiću (27), u koji se ulazi kroz više starih vrata

(22 i 26), naselje ilirskih Liburna postojalo još od 9. stoljeća prije Krista. Budući da je Nin postao sjedištem hrvatskih biskupa, u 11. je stoljeću izgrađena iznimno vrijedna srednjovjekovna crkvica svetog Križa osebujnog izgleda (30), a unutrašnjost grada krase i druge manje crkve i kapelice (25).

Na brežuljku pokraj Nina nalazi se još jedan biser hrvatske srednjovjekovne umjetnosti, romanička crkvica svetog Nikole (19). Ulogu župne crkve danas ima crkva svetog Anselma, nekadašnja ranokršćanska i srednjovjekovna katedrala sa zvonikom iz 12. stoljeća (24). U riznici župne crkve čuvaju se vrlo vrijedni eksponati nekadašnje katedrale iz daleke

31

33

34

35

37

38

hrvatske prošlosti s upisanim imenima moćnih donatora, kao što su knezovi Šubići (20 i 21). Arheološka zbirka čuva vrijednu kolekciju artefakata od prapovijesti do danas, s posebnim naglaskom na rimsко i starohrvatsko razdoblje (23 i 29). Posebnu vrijednost predstavljaju ostaci starohrvatskih ranosrednjovjekovnih brodova pronađenih u ninskoj laguni (28).

Kopneno zaleđe Zadra u mikroregijama RAVNI KOTARI I BUKOVICA također obiluje vrijednim kulturno-povijesnim spomenicima. Među njima posebno mjesto imaju spomenici vezani za vitezove templare i ivanovce u Hrvatskoj. Njihovo je središte bilo u gradu Vrani, a čuveni su vranski priori sve do njegova pada u turske ruke u 16. stoljeću imali ključnu ulogu u upravljanju hrvatskom srednjovjekovnom državom. Danas su od Vrane ostale samo zidine (37) uz istoimeni selo uz obale Vranskog jezera i bitni ostaci turskog hana (karavansaraja) zadužbine Jusufa Maškovića, admirala turske armade, rođenog u Vrani.

I današnje središte Ravnih kotara, grad Benkovac, ponosi se moćnom utvrdom i starom crkvom uz nju (38). Benkovac je bio važno središte i u drevna vremena, o čemu svjedoče nedaleki ostaci antičkoga rimskog grada Asserije (33). U blizini Benkovca stare su utvrde Kličevica (34) i Karin (42), ispod koje se nalazi franjevački samostan Karin iz 15. – 18. stoljeća (39 i 40), u kopno najdublje uvučenoga jadranskog zaljeva Karinskog mora. Karinsko se more ulijeva, kroz tjesnac Ribnicu, u zaljev Novigradsko more, nazvan po slikovitom gradiću Novigradu podno stare srednjovjekovne utvrde (31).

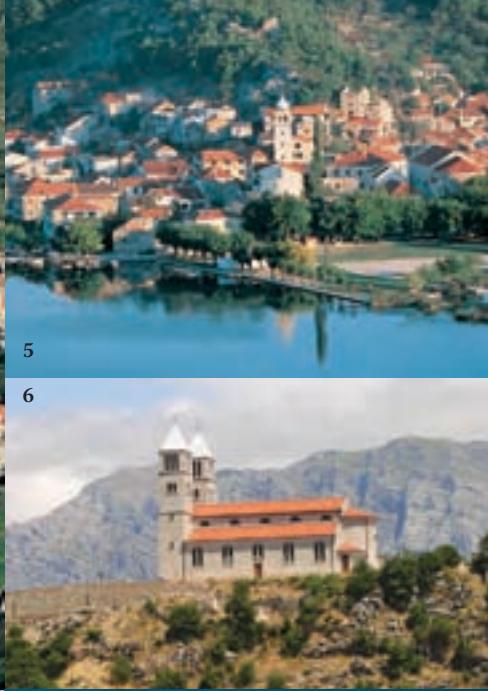
Još dublje u unutrašnjosti u krškoj pustosi jugoistočnih obronaka Velebita u dolini rijeke Krupe (32) smjestio se pravoslavni manastir Krupa iz 16. stoljeća, čija je crkva poznata po freskama oslikanoj unutrašnjosti iz 1602. godine (36). U Ravnim kotarima i Bukovici ima i mnogo drugih starih crkvica (41), skladno uklopljenih u okolni krajolik između velebitskih padina i obala mora (35).

I brojni ZADARSKI OTOCI imaju vrijednu povijesnu baštinu, a zadarsko se područje ističe iznimnom razvedenošću, zbog čega ga osobito vole nautičari. Posebno mjesto međutim otocima ima otok Pašman, na kojem se jedan do drugoga nalaze dva vrijedna samostana – franjevački u Kraju iz 14. – 18. stoljeća (48) i benediktinski na brdu Čokovac iznad Tkona iz 12. – 15. stoljeća (49). Potonji je važan kao jedini aktivni muški benediktinski samostan u Hrvatskoj, a ističe se i vrijednom zbirkom starih slika (47). Uz otok Ugljan na otočiću Galevac nalazi se lijep samostan franjevaca trećoredača iz 15. stoljeća (51).

Na zadarskim otocima ima i starih utvrda i kula, kao što su Kaštelina na Viru (50) ili Toreta vidikovac na Silbi (53), a u Velom ratu na Dugom otoku nalazi se i jedan od najljepših hrvatskih svjetionika (43). Ipak, najvrijednija kulturna baština zadarskih otoka odnosi se na najveći otok, otok Pag, otok soli, sira i čipke. On je povezan s kopnom mostom i utvrđen i danas očuvanim kulama (45 i 52). Gradska jezgra današnjeg Paga iz 15. stoljeća (46), s pravilnim ortogonalnim rasterom ulica i trgova, vjerojatno je izvedena prema zamisli čuvenoga hrvatskog graditelja i kipara Jurja Dalmatinca. U njezinu je središtu crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije iz istog razdoblja (44).

DALMACIJA – ŠIBENSKA REGIJA

Čuvar spomenika sredozemnog graditeljstva koje je obilježilo svijet

Krenemo li od Zadra prema jugu, dočekat će nas regija Dalmacija – šibensko područje, poznata po svojim nacionalnim parkovima Krki i Kornatima. No ova regija, koju čini Šibensko-kninska županija, ima i vrlo vrijednu kulturnu baštinu. Uostalom, i sama županija nosi ime po svojim dvama najvažnijim povijesnim gradovima – glavnom i danas važnjem Šibeniku uz obalu Jadrana te drugom, ali u prošlosti važnijem kraljevskom gradu Kninu u unutrašnjosti Dalmatinske zagore.

Šibenski se dio Dalmacije, kao i susjedno zadarsko područje, sastoji od triju dijelova – priobalja u čijem se središnjem dijelu nalazi grad Šibenik, razvedenoga otočnog dijela s otocima Murterom, Prvićem, Kaprijem, Žirjem, Zlarinom i Krapnjem te prostranog zaleđa Dalmatinske zagore oko gradova Drniša i Knina. Iako u šibenskom području nema velikih otoka, tu se zbog obuhvata najrazvedenije jadranske otočne skupine Kornati nalazi najveći broj otoka od svih jadranskih regija.

10

11 12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

Poput drugih dijelova Dalmacije, i šibensko područje obiluje brojnim spomenicima kulture od prapovijesti do danas. Ovdje je osobito mnogo arheoloških spomenika iz ilirskog, rimskog i ranosrednjovjekovnog razdoblja, a najveću vrijednost imaju spomenici iz 15. i 16. stoljeća. Za hrvatsku je povijest ovo područje važno kao središte ranosrednjovjekovnoga hrvatskog kraljevstva, gdje su od 9. stoljeća pa sve do ujedinjenja s Ugarskom u 12. stoljeću vladali hrvatski knezovi i kraljevi. Tako je, za razliku od većine dalmatinskih gradova nastalih na temeljima antičkih gradova, Šibenik prvi veliki izvorno hrvatski obalni grad. Nastao je u 11. stoljeću u vrijeme kralja Petra Krešimira IV., po kojem se od milja zove Krešimirov grad. U to je doba glavni grad Hrvatske bio Knin, kojega po kralju Zvonimиру, koji ga je odabrao za prijestolnicu, i danas zovemo Zvonimirovim gradom.

Najpoznatiji i najvrjedniji kulturni spomenik šibenskog dijela Dalmacije je Šibenska katedrala, zaštićena kao dio Svjetske baštine UNESCO-a. Tu su i slikovito mjesto Primošten i njegovi vinogradi, brojna antička arheološka nalazišta, osobito na Bribirskoj Glavici i u okolini Knina. Među sakralnim se građevinama ljepotom i jedinstvenim položajem na otočiću usred jezera u proširenju rijeke Krke ističe franjevački samostan na otočiću Visovcu (1). Nedaleko od njega je i pravoslavni manastir sv. Arhanđela u kanjonu rijeke Krke (3), koji se, uz spomenuti manastir Krupu, smatra najvrjednijim spomenikom Srpske pravoslavne crkve u Hrvatskoj.

Svojevrstan zaštitni znak ovog dijela Dalmacije brojne su tvrđave kao svjedoci burne prošlosti. Tako se i u samom Šibeniku ističu tri monumentalne tvrđave, Sveti Ivan, Sveta Ana i Šubićevac (2), a utvrđen je i jedini ulaz s mora u Šibenik kroz uski prolaz sveti Ante (8), gdje je smještena monumentalna utvrda svetog Nikole iz 16. stoljeća (9). O stradanjima u nedavnom ratu svjedoči i zanimljiva novoizgrađena crkva u selu Kijevu podno najviše hrvatske planine Dinare (6).

Šibensko je područje poznato po mnoštvu slikovitih mjesta, kao što je Skradin uz rijeku Krku (5) ili Prvić Šepurine na otoku Prviću (4). Slikovitost je znakovita i za sela u zaleđu Dalmatinske zagore, iz koje podrijetlo vuče i najveći hrvatski kipar Ivan Meštrović. Svoje je rodno selo Otavice odabrao i za svoj počinak, izgradivši jedinstven mauzolej (7).

25

No najvažniji kulturni spomenik šibenskog dijela Dalmacije ipak je KATEDRALA SVETOG JAKOVA u gradu Šibeniku. Ta se velebna građevina gradila više od 100 godina, od 1431. do 1535. godine, a za njezin je izgled najzaslužniji najveći hrvatski graditelj i kipar Juraj Dalmatinac, dok je kupolu dovršio Nikola Firentinac. Glavni razlozi njezina uvrštavanja na Popis svjetske baštine UNESCO-a su jedinstven spoj gotičkog i renesansnog stila gradnje (10 i 16) te osebujan način gradnje od velikih kamenih blokova. Taj način gradnje posebno dolazi do izražaja u kupoli katedrale (15). Unutrašnjost je dojmljivija od njezine raskošne vanjštine (12).

Dodatnu vrijednost ovoj građevini daje friz ukrašen 71 glavom muškaraca, žena i djece (11 i 13), skulpturama bogato ukrašena unutrašnjost crkve (14) te raskošni portal (21). Katedrala je skladno uklopljena u gradsku jezgru Šibenika sa strmim uskim ulicama podno padina brda Šubićevac (17), u kojoj ima i drugih vrijednih spomenika kulture. Osobito se ističu brojne crkve, kao što su crkva svete Barbare (19), svetog Ivana (20) i pravoslavna crkva Uspenja Bogorodice (18) na mjestu nekadašnje katoličke crkve. Među svjetovnim se građevinama Šibenika ističe renesansna zgrada Gradske vijećnice iz 16. stoljeća (22).

OBALA I OTOCI šibenskog dijela Dalmacije nemaju toliko vrijednih monumentalnih građevina kao grad Šibenik, ali zato plijene pozornost slikovitošću i očuvanošću narodne baštine. To se osobito odnosi na mjesto Primošten (24), na brdovitom poluotociću uskom prevlakom spojenim s kopnom. Uz njega se prostiru poznati vinogradi kao primjer marljivoga ljudskog rada na škrtom kamenu (32). O vrijednosti primoštenskih vinograda govori i podatak da je Hrvatski vrt, u kojem su oni imali glavnu ulogu, dobio zlatnu medalju na svjetskoj izložbi "Japan, Flora 2000.". Nakon toga pokrenut je i postupak uvrštenja primoštenskih vinograda na Popis svjetske baštine UNESCO-a, čemu doprinosi i činjenica da njihova slika krasi važno mjesto u unutrašnjosti UNESCO-ove zgrade u Parizu. I u selima

26

27

28

29

30

31

33

91

oko Primoštena očuvani su stari običaji, kao na imanju Jurlinini Dvori (29), gdje se na licu mjesta može vidjeti kako se nekad živjelo (27) i radilo (30).

Brojna se otočna mjesta odlikuju autohtonošću i čuvanjem tradicije, kao što je Betina na otoku Murteru (23), poznata po tradiciji gradnje drvenih brodova (26). Tu je i ribarsko središte Murter (25), čiji su stanovnici od davnina vlasnici zemlje na kornatskim otocima (33), te najmanji naseljeni jadranski otok Krapanj (31), poznat po tradiciji sružvarstva (28). Na njemu se nalazi franjevački samostan s tipičnim za-vičajnim muzejom.

I prostor DALMATINSKE ZAGORE u unutrašnjosti skriva mnoge znamenitosti, posebice iz antike i ranoga srednjeg vijeka. Najvažnije je nalazište Bribirska Glavica na brdu kod Skradina s dijelom očuvanim zidinama iz ilirskog doba te ostacima rimskog (35) i ranohrvatskog grada. Uz kanjon rijeke Krke nalazište je Burnum s očuvanim ostacima rim-

skog logora na temeljima još starijega ilirskog (41), uz koji se nalaze ostaci rimske arene (44). Na lokalitetu Danilo bliže Šibeniku nalaze se ostaci prapovijesnog naselja (43).

Sasvim posebna znamenitost šibenske unutrašnjosti je crkva svetog Spasa iz 9. stoljeća ispod najviše hrvatske planine Dinare, poznata kao najstarija hrvatska crkva s očuvanim zvonikom (40). Ispod Dinare u gradu Kninu nalazi se vjerojatno najveća renesansna utvrda iz 16. stoljeća (34). Uz nju se nalazi mali muzej (37) s eksponatima iz davne prošlosti, ali i iz novije prošlosti, Domovinskog rata (36). Ima dosta tvrđava i oko Drniša uz Krku (45), kao što je npr. Nečven grad (46) ili tvrđava iznad samog grada Drniša (42). Budući da je iz okolice Drniša čuveni hrvatski kipar Ivan Meštrović, drniški muzej ima bogatu zbirku njegovih djela. Osim kipova (39), tu se nalazi jedna od rijetkih njegovih slika – lik majke (38).

40

42

44

43

45

46

DALMACIJA – SPLITSKA REGIJA

Tri velike spomeničke cjeline pod zaštitom UNESCO-a i
još mnogo toga

Najveća turistička regija Dalmacije dio je oko njezina najvećeg grada Splita koja obuhvaća samo jednu županiju, Splitsko-dalmatinsku. To je središte i pravo srce Dalmacije, gdje živi većina njezinih stanovnika i gdje se nalaze glavni dalmatinski otoci i najljepše plaže. Tu je i najviše vrijednih spomenika kulture i tri od ukupno sedam hrvatskih lokaliteta proglašenih Svjetskom baštinom UNESCO-a – povjesno središte Splita s Dioklecijanovom palačom, povjesni grad Trogir i Starogradsko polje na otoku Hvaru. Ako je upravo Dalmacija, kako mnogi kažu, pravi iskonski Mediteran, onda je upravo njezin središnji dio oko Splita svojevrsno srce cijelog Sredozemlja.

Splitski dio Dalmacije dijelio je povijesnu sudbinu ostalih dijelova Dalmacije, ali je zbog središnjeg položaja i zaštićenosti prostranim zaleđem bio nešto manje izložen pustošnjima od susjednih krajeva. Zbog toga tu živi toliko mnogo ljudi i osobito se dobro očuvao iskonski mediteranski duh. To naročito vrijedi za grad Split, nakon Zagreba najveći grad Hrvatske i njezino glavno kulturno središte. U blizini Splita su i druga velika obalna naselja srednje Dalmacije, Trogir i Omiš, dok se dalje na jugu pruža slikovita Makarska rivijera. Ispred Splita poredani su jedan do drugoga gotovo svi veliki dalmatinski otoci – Brač, Šolta, Čiovo, Hvar i Vis, a prema Splitu usmjeren je i najveći dio unutrašnjosti Dalmacije sa Sinjem, Imotskim, Vrlikom i Vrgorcem.

Iako su svi ovi prostori bogati kulturnom baštinom od prapovijesti do novijeg doba, ono što središnji dio Dalmacije čini posebnim iznimno je dobro očuvana antička baština. Tu se nalaze dva najvažnija antička naselja Dalmacije – starogrčka Issa i rimska Salona, te najveći antički biser Hrvatske – samo povijesno **SREDIŠTE SPLITA**, tj. **DIOKLECIJANOVA PALAČA**.

Poznata splitska pjesma koja kaže da je rimski car Dioklecijan izgradio svoju palaču na "najlipšem dilu svita, ma baš usrid Splita" (1) i nije daleko od istine. Ovaj je rimski car potkraj 3. stoljeća za svoju palaču odabrao zaštićenu i mirnu uvalu podno šumovitog brda Marjan ispred koje se pružaju otoci jedan ljepši od drugoga i uz koju i danas teku ljekovite vode. Palača je pravilne, gotovo kvadratne osnove, sa stranicama dugim oko 200 metara, i ogradićena visokim zidinama s brojnim kulama (2). Koliko je taj položaj bio vrijedan govori podatak da je njezin prostor od tada do danas stalno naseljen i u njemu je još uvijek središte života najvećega dalmatinskog grada.

Katedrala svetog Dujma (5), zaštitnika Splita, stoljećima je smještena u mauzoleju cara Dioklecijana s kraja 3. i početka 4. stoljeća, koji je zbog te funkcije neznatno pregrađen i u unutrašnjosti opremljen vrijednim sakralnim inventarom. Pred njezinim je ulazom u 12. stoljeću izgrađen velebni romanički zvonik. Njezina raskošna unutrašnjost (3) i danas je mjesto okupljanja vjernika, kao i brojnih turista. Ispred katedrale je Peristil, nekad prostor izražavanja obožavanja Dioklecijana, a danas okupljanja vjernika i turista te nenadmašna ljetna scena s

13

14

15

17

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

28

27

mitskim opernim izvedbama, posebno Verdijeve Aide (4). U Dioklecijanovo se palači danas odigravaju kazališne priredbe (8) i okupljaju dalmatinske pjevačke klape (7) – tu se odvija svakodnevni život Splita (11). U neposrednoj se blizini nalaze i spomenici slavnim Hrvatima, kao što su zaštitnik hrvatskog jezika, biskup Grgur Ninski (12), i "otac hrvatske književnosti", Marko Marulić (6). Iz nje se može izaći kroz četiri vrata – Željezna, Zlatna, Srebrena, koja vode prema splitskoj Pjaci (10), i Mjedena vrata koja kroz podrume palače vode na splitsku rivu (9). Tu je, uz obale mora, najomiljenije šetalište i okupljalište Spaličana i njihovih gostiju.

Mnogo se vrijednih spomenika kulture nalazi i izvan zidina Dioklecijanove palače. Među njima posebno mjesto imaju Prokurative (27), neorenesansni trg uz zapadni rub palače gdje se svake godine održava festival dalmatinske šansone koji veliča ljubav Spaličana prema lijepoj pjesmi. Lijepih povjesnih palača ima i u drugim dijelovima Splita (28).

Split je poznat i kao GRAD MUZEJA. Među njima posebno mjesto ima Muzej hrvatskih arheoloških spomenika (16), u kojem se nalaze najvrjedniji ostaci materijalne kulture Hrvata, osobito iz vremena rano-srednjovjekovne hrvatske države od 9. do 12. stoljeća. U Splitu se nalazi i najvažnija od ukupno tri galerije posvećene najvećem hrvatskom kiparu Ivanu Meštroviću (13 i 14). Mnogo vrijednih slika (15) čuva i Muzej grada Splita, koji se ističe i zanimljivim unutarnjim uređenjem (18 i 19). U Splitu ima i mnogo likovnih galerija, među kojima se ističe Galerija umjetnina (21) smještена u zgradama stare bolnice (22), koja posjeduje vrijednu zbirku slika iz 19. stoljeća (20), te Galerija Vidović nazvana po ovom poznatom hrvatskom slikaru (17).

O važnosti Splita kao najvećega hrvatskog priobalnog grada i treće najveće putničke luke na Sredozemlju govori bogatstvo Hrvatskoga pomorskog muzeja u Splitu. Muzej ima niz maketa brodova što su plovili različitim morima od ranoga

30

srednjeg vijeka (24) i vremena velikih jedrenjaka (25) do suvremenog razdoblja (23). Posebno je bogat dio muzeja koji se bavi vojnom mornaricom 19. i 20. stoljeća (26).

Split je postao glavni grad Dalmacije tek nakon Prvoga svjetskog rata, kada je dotadašnji glavni grad Zadar potpao pod privremenu talijansku upravu. Središte Dalmacije u antičko doba bila je Salona, čiji se ostaci nalaze u neposrednoj blizini grada Splita, odnosno u današnjem Solinu. ANTIČKA SALONA bila je metropola velike rimske provincije Dalmacije, koja je tada obuhvaćala prostor na istočnoj obali Jadrana veći od cijele današnje Hrvatske.

O značenju Salone govore prostrane ruševine (42), koje često iznenadeju posjetitelje (37) s obzirom na lokaciju u uglavnom industrijskom predgrađu Splita. Ponegdje se vidi cijeli tlocrt pojedinih građevina (30) i očuvani lukovi nekadašnjih rimskih palača (35). No većina je nalaza iz Salone pohranjena u najvrjednijem od splitskih muzeja – Arheološkom muzeju, najstarijem hrvatskom muzeju, osnovanom 1820. godine.

Zgradu muzeja krasiti zanimljiv atrij (40), a skladno uređenu unutrašnjost (36) oko 150 000 različitih eksponata. Osim nalazišta iz Salone i drugih rimskih lokaliteta ima tu i mnoštvo predmeta iz starogrčkog (33) i ranosrednjovjekovnog razdoblja. Među postavama se ističu zbirke antičkih sarkofaga (31 i 34), kamene plastike (32 i 38), antičkih glinenih svjetiljki i rimskog stakla (29 i 41), koštanih i metalnih pred-

meta (39) te dragog kamenja.

Uz obale Kaštelanskog zaljeva na kojima se nalaze Split i antička Salona još je jedan veliki biser kulturne baštine Hrvatske zaštićen kao dio Svjetske baštine UNESCO-a – POVIJESNI GRAD TROGIR. Smješten je na otočiću između kopna i otoka Čiova s kojim je povezan mostovima pa je zadržao gotovo nepromijenjen izgled još od srednjeg vijeka (43). Trogir je poseban po kontinuitetu njegova postojanja još od vremena starih Grka, tako da se u njemu jedan do drugoga nalaze spomenici iz helenističkog doba, antičkog Rima, ranoga srednjeg vijeka i kasnoga srednjeg vijeka.

Najvažniji spomenik kulture u Trogiru je katedrala svetog Lovre, građena od 13. do 15. stoljeća. Poznata je po dojmljivom romaničkom portalu, koji je isklesao možda tada najbolji, kako to i natpis kaže, majstor kipar Radovan (47), i oltaru s monumentalnim ciborijem (54). Na sjevernom brodu crkve sagradena je kapela bl. Ivana Ursinija iz 15. stoljeća (49) čija se raskošna plastika na zidovima i stropu (57) smatra vrhuncem renesansne arhitekture i skulpture u Dalmaciji, u kojoj su svoje rade ostavili Nikola Firentinac, Andrija Aleši i Ivan Duknović. Odmah uz katedralu je Gradska loža iz 15. stoljeća (56), a iz istog vremena potječe i kula Kamerlengo (55) na zapadnom kraju grada, opjevana u melodiznim trogirskim pjesmama.

Najveći dio nalaza iz bogate povijesti Trogira sadržan je u Muzeju grada Trogira u palači Garagnin – Fanfogna. Muzej

45

44

46

48

49

47

50

51

52

53

54

55

56

57

se ističe vrijednim slikarskim (45 i 46) i kiparskim djelima (52), a ima i bogato opremljenu knjižnicu (44). Vrijednom se zbirkom ističe i ženski benediktinski samostan svetog Nikole iz 11. stoljeća (50). Njegov najvažniji eksponat i svojevrstan simbol grada Trogira je grčki reljef s likom Kairosa, boga sretnog trenutka (53) iz 3. stoljeća prije Krista.

Bliža okolica Trogira također ima mnogo očuvanih spomenika kulture. Među njima posebno mjesto imaju mlin iz 16. stoljeća na lokalitetu Pantana, nedaleko zračne luke Split (48), i kula iz 15. stoljeća u mjestu Marina (51).

Krenemo li s obala splitskog dijela Dalmacije prema srednjodalmatinskim otocima, i tu će nas dočekati obilje antičkih i srednjovjekovnih spomenika, ali i zelenilo krajolika te slikoviti gradovi i sela. Među tim otocima posebno mjesto ima HVAR, kojega je poznati američki magazin "Traveller" proglašio jednim od deset najljepših otoka u svijetu. Na njemu posjetitelje ljepotom najviše privlači glavni grad Hvar (58), okružen moćnim srednjovjekovnim zidinama. S njegove tvrđave Španjola visoko iznad grada (60) pružaju se veličanstveni vidici na zelene Paklene otoke (61) i otvorenu morsku pučinu.

Mali muzeji i drugi izložbeni prostori u gradu Hvaru (66) kriju vrlo vrijedna umjetnička djela. Jedno od najznačajnijih među njima je Posljednja večera (65) u blagovaonici franjevačkog samostana u Hvaru iz 15. stoljeća. Ipak, turisti u Hvaru većinu vremena vole provoditi na glavnem gradskom trgu ispred njegove katedrale, kasnorenanesanske građevine s početka 17. stoljeća (70), te pored starog Arsenala i najstarijega hrvatskog kazališta. Rado se posjećuje i samostan benediktinki, poznat po izradi jedinstvene čipke od vlakana agave (67).

Ipak, odnedavno je otok Hvar u svijetu najpoznatiji po ageru Starog Grada, bivšega antičkog Pharosa, po kojem je cijeli otok dobio i ime. Naime, ova je parcelacija zemljišta ostala netaknuta još iz davnih helenističkih vremena, zbog čega je Starogradsko polje 2008. godine uvršteno na Popis svjetske baštine UNESCO-a

(63). U Muzeju Starog Grada, nekadašnjega glavnog naselja otoka, nalazi se stoga posebna zbirka posvećena starom Farosu. Osim te zbirke, muzej ima i posebnu pomorsku i etnografsku zbirku te galeriju slike "Juraj Plančić", nazvanu po ovom poznatom hrvatskom slikaru podrijetlom iz Starog Grada (62, 71 i 83).

I sam Stari Grad privlači posjetitelje ikonskim mediteranskim ugođajem svojih obala (69) i ulica (79). Najvrjedniji dio kulturne baštine Staroga Grada je Tvrđalj, utvrđeni renesansni dvorac iz polovine 16. stoljeća koji je sagradio i u njemu boravio i stvarao veliki hrvatski pjesnik Petar Hektorović (72).

Slikovitošću se ističu i drugi dijelovi otoka koje krase polja lavande, stari suhozidi te brojne stare crkve i kapelice (64). Mjesto Jelsa ističe se renesansno-baroknim trgom svetog Ivana (68), Vrboska je poznata po jedinstvenoj crkvi-tvrđavi svete Marije od milosrđa iz 16. stoljeća (73) dok se među selima očuvanoga tradicijskog graditeljstva u kamenu ističe Velo Grablje (59).

Najveći i najviši dalmatinski otok BRAČ nema toliko antičkih spomenika kao Hvar, ali zato pozornost posjetitelja privlači veličanstvenim vidicima, lijepim mediteranskim

krajolicima s karakterističnim suhozidima (82), najljepšima plažama i bjelinom kamena svojih kuća. Upravo iz antičkih bračkih kamenoloma dolazi kamen od kojeg je izgrađen velik broj palača u Dalmaciji, Veneciji pa i dio Bijele kuće u Washingtonu. Bračani su poznati i po osebujnom karakteru, koji se iskazuje izradom spomenika ljudima koji su ih nečime posebno dirnuli. Tako u mjestu Selce postoje spomenici papi Ivanu Pavlu II., njemačkom političaru Hansu Dietrichu Genscheru i ruskom književniku Lavu Tolstoju (80).

Najznačajniji kulturni spomenik otoka Brača je pustinja Blaca, koju su u 15. stoljeću duboko u brdima izgradili hrvatski glagoljaški redovnici (74). Samostan se ističe mističnim kontemplativnim ugođajem, starom zvjezdarnicom i muzejskom zbirkom (76). Glavni otočni zavičajni muzej smješten je u brdovitoj unutrašnjosti otoka u staroj kuli (81) u slikovitom seoci Škripu (77). Posjetitelje Brača privlače i veličanstveni zvonici crkava od bijelog bračkoga kamena. Najzanimljiviji među njima je zvonik u seoci Ložišćima iz 19. stoljeća, djelo hrvatskog kipara Ivana Rendića (75). Bjelina bračkoga kamena krasiti atraktivan muzej obitelji Petrićnović u najvećem bračkom naselju Supetu (78).

Najudaljeniji veći srednjodalmatinski otok VIS na pučini

60

63

61

62

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

78

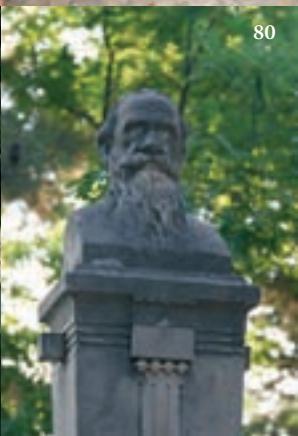
79

80

77

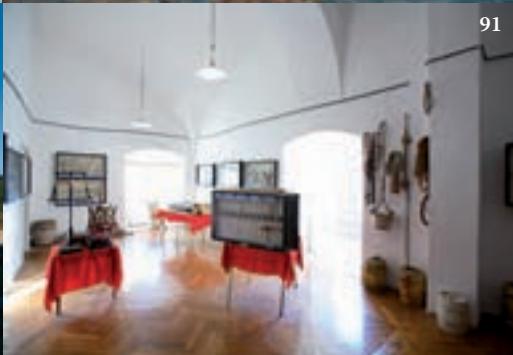
81

82

107

otvorenog mora poznat je po najvrjednijem helenističkom nalazištu u Hrvatskoj, ali i po iskonskom sredozemnom ugođaju i kristalno čistom moru uz obale svojih dvaju gradova Visa i Komiže (88). Tomu je dijelom pridonijela izolacija ovog otoka do 1991. godine jer je zbog svoje uloge vojne baze u vrijeme komunističke Jugoslavije na njemu bio zatranjen boravak stranaca.

Autentičnost je osobito znakovita za Komižu na jugu otoka (89 i 92), čijim središtem dominira slikovita kula Grimal-

di (86). Najvažnija komiška crkva svetog Nikole uzdiže se iznad grada (85), odakle se pružaju veličanstveni vidici prema otvorenoj pučini i najudaljenijim jadranskim otocima Biševu, Svetom Andriji i Palagruži. Još je ljepši pogled iz još položenijih crkvica iznad Komiže (90). More oko Komiže oduvijek je bogato ribom, zbog čega je ona poznata kao jedno od glavnih ribarskih središta Jadrana. Ima i poseban ribarski muzej (91), a njezini riblji restorani ističu se posebnim ugođajem (87).

93

94

95

96

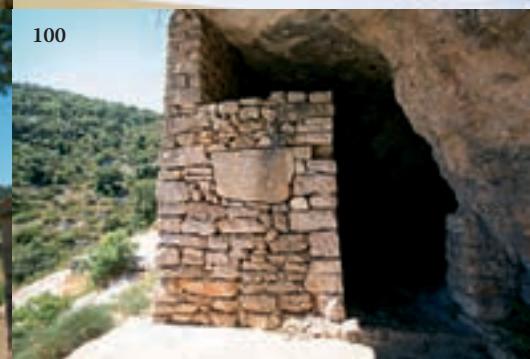
97

98

99

100

Grad Vis na sjevernoj strani otoka smješten je u prostranom mirnom zaljevu pa se tu rado sidre nautičari (94). I Vis krase stare crkve (95) i skladne kamene kuće (99), a upravo se tu u 4. stoljeću prije Krista nalazio tada najvažniji grad Dalmacije, grčka kolonija Issa. Nalazi iz Isse pohranjeni su u Arheološkome muzeju na Visu, poznatom po velikoj zbirci starih amfora (96) i druge keramike (97). Njegov najpoznatiji eksponat i svojevrstan simbol Visa je brončana glava grčke božice Artemide (93).

Uz Vis se, kao važnu stratešku točku Sredozemlja, 1866. godine održala jedna od najvećih pomorskih bitaka između habsburške i talijanske mornarice, u čiji se spomen i danas održavaju obljetnice (98). Otok Vis imao je važnu ulogu i u Drugom svjetskom ratu, jer je u spilji u unutrašnjosti otoka 1944. godine bio smješten Vrhovni štab partizanske vojske pod vodstvom Josipa Broza Tita (100).

101

102

103

104

105

106

107

110

108

109

110

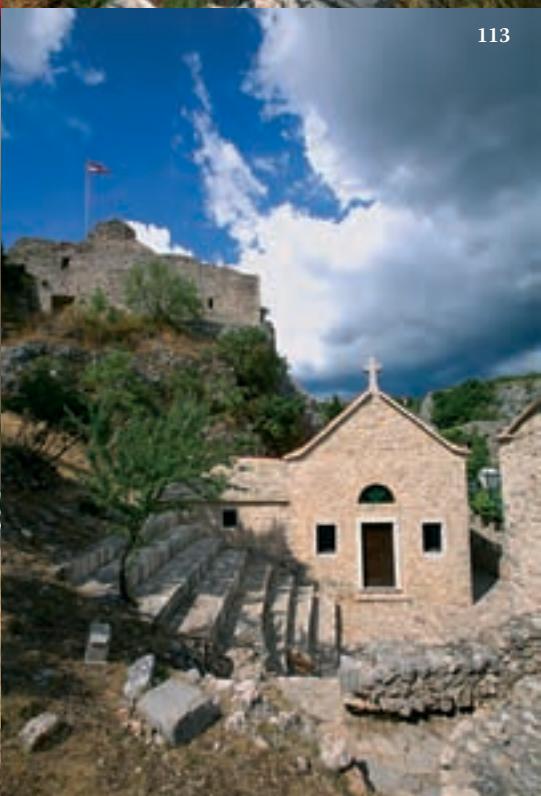
111

112

113

Na kraju puta po srednjoj Dalmaciji vrijeme je da zavirimo i u krševitu unutrašnjost, DALMATINSKU ZAGORU, zavičaj ponosnih gorštaka i ratnika, poznatih po čuvanju starih običaja. Najpoznatiji je običaj hrvatska viteška igra Sinjska alka. Ona se svake godine u kolovozu izvodi u najvećem gradu Dalmatinske zagore, Sinju, na godišnjicu bitke iz 1715. godine, kada je 500 hrvatskih vojnika iz Sinja odbilo napad 60000 turskih vojnika.

U ovom viteškom nadmetanju jahač odjeven u tradicionalnu alkarsku nošnju (105) na konju u punom trku nastoji kopljem u tri pokušaja pogoditi središte maloga željeznog kruga "alke" (106) i skupiti najviše bodova za pobjedu. I drugi su sudionici alke odjeveni u tradicionalne nošnje (102), a tradicionalnu su nošnju sačuvale i djevojke Sinja i okolice (103). Osim po alki, Sinj je poznat i po hodočašću Čudotvornoj Gospi Sinjskoj kao glavnom u Dalmaciji (101), a ima i zanimljiv muzej (104).

Okolica Sinja ima i mnogo arheoloških nalaza iz antike i ranoga srednjeg vijeka, a posebnost mu daju stećci – osebujni srednjovjekovni nadgrobni spomenici (107). Na putu od Sinja prema Splitu nalazi se i najmonumentalniji spomenik Dalmatinske zagore – veličanstvena tvrđava u Klisu, poznata po bitkama s Turcima u 16. stoljeću (108). S njezinh i danas očuvanih zidina (112) i kula (109 i 111) pruža se jedan od najljepših pogleda na grad Split. Monumentalna tvrđava krasí i drugi najvažniji grad Dalmatinske zagore, Imotski (110 i 113), ispod kojeg se pruža čarobno Modro jezero.

1

2

DALMACIJA – DUBROVAČKA REGIJA

Najljepši dragulj hrvatske kulturne baštine

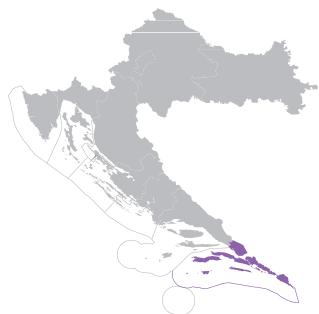
3

4

5

6

7

8

9

10

Najljepši dragulj hrvatske kulturne baštine – Stari grad Dubrovnik, nalazi se na njezinu krajnjem jugu u najsunčanijoj hrvatskoj turističkoj regiji Dalmacija – dubrovačko područje. Čini je Dubrovačko-neretvanska županija, koja se gotovo cijela pruža blizu morskih obala. U njoj je Dubrovnik najljepši i najvažniji, ali nipošto jedini kulturni biser.

Tu je i postojbina Marka Pola otok Korčula, zeleni otoci Mljet, Lastovo i Elafiti i njihova slikovita naselja, poluotok Pelješac sa svojim vinogradima i kapetanskim kućama, ča-

robna dolina Konavle, plodna delta Neretve. Dubrovačko je područje imalo i poseban povijesni razvoj jer je tu u razdoblju od 13. do 18. stoljeća osobito cvjetala hrvatska kultura i umjetnost. Njezin se vrhunac veže za 16. stoljeće, za vrijeme najveće moći slavne Dubrovačke Republike (1).

Vizura STAROG GRADA DUBROVNIKA, kada mu prilazimo putem koji prolazi visoko iznad mora (2), iz smjera dubrovačke zračne luke, jedna je od najpoznatijih vizura Hrvatske i cijelog Sredozemlja. Uostalom, prva rečenica u opisu Dubrovnika na Popisu svjetske baštine UNESCO-a

počinje riječima "biser Jadrana na dalmatinskoj obali", jer malo koji grad krasiti tako lijep položaj na hridi iznad mora i malo gdje su tako dobro očuvane kamene srednjovjekovne zidine i kule (3).

One su tu s dobrim razlogom jer su Dubrovnik zbog njegove ljepote i bogatstva željeli zauzeti mnogi osvajači, pa i u nedavnom ratu u zadnjem desetljeću 20. stoljeća. Uz topove na dubrovačkim zidinama danas više ne stoje vojnici, nego miroljubivi turisti (5 i 8) i sudionici kazališnih priredaba i folklornih manifestacija (4). Umjesto topova i pušaka, danas se dobronomjerni turisti dive ovoj, u svijetu jedinstvenoj panorami, pokušavajući je fotoaparatom zabilježiti za trajno sjećanje (7 i 9).

Žila kučavica srednjovjekovnog Dubrovnika unutar zidina je ulica Stradun (30), na čijem se zapadnom kraju nalazi velika Onofrijeva fontana (6), a na istočnom kraju na Trgu Luža Orlandov stup, simbol slobode Dubrovnika (10). Trg Luža najomiljenije je okupljalište turista (29) i jedno od glavnih prostora održavanja priredaba, osobito glavne kulturne manifestacije, Dubrovačkih ljetnih igara (11).

Oko Trga Luža poredane su najvažnije svjetovne građevine

srednjovjekovnog Dubrovnika – gotičko-renesansni Knežev dvor, središte dubrovačkih vlasti (18), i palača Sponza (26). Obje su izgrađene još u 15. stoljeću, kao i većina glavnih zgrada u Starom gradu. Knežev dvor krasiti zanimljiv atrij, popularna pozornica kazališnih priredaba (16). U njegovoj se unutrašnjosti (14), pretvorenoj u muzej, nalazi brojno staro pokućstvo (15), slike i skulpture (17), pa i nosiljke dubrovačkih velikaša (19). Palača Sponza, nekadašnja carinarnica, a danas Arhiv grada Dubrovnika, također se ponosi zanimljivim atrijem (27).

Uz Trg Luža su i glavne sakralne građevine Starog grada – crkva svetog Vlaha (31), zaštitnika Dubrovnika, i katedrala Uznesenja Marijina (23). Obje krasiti raskoš baroka jer su građene potkraj 17. stoljeća, nakon katastrofalnog potresa 1667. godine. Unutrašnjost katedrale krasi veličanstvene orgulje (22), a riznicu vrijedni eksponati, od kojih je najvažniji relikvijar glave svetog Vlaha (21).

U gradskoj jezgri Dubrovnika ima i nekoliko skladnih samostana raskošne unutrašnjosti. Crkvu unutar isusovačkog samostana tako ukrašavaju oslikani zidovi unutrašnjosti (24), franjevački samostan zbirka staroga ljekarničkog pribora, a

32

33

35

36

34

37

38

40

39

41

43

44

42

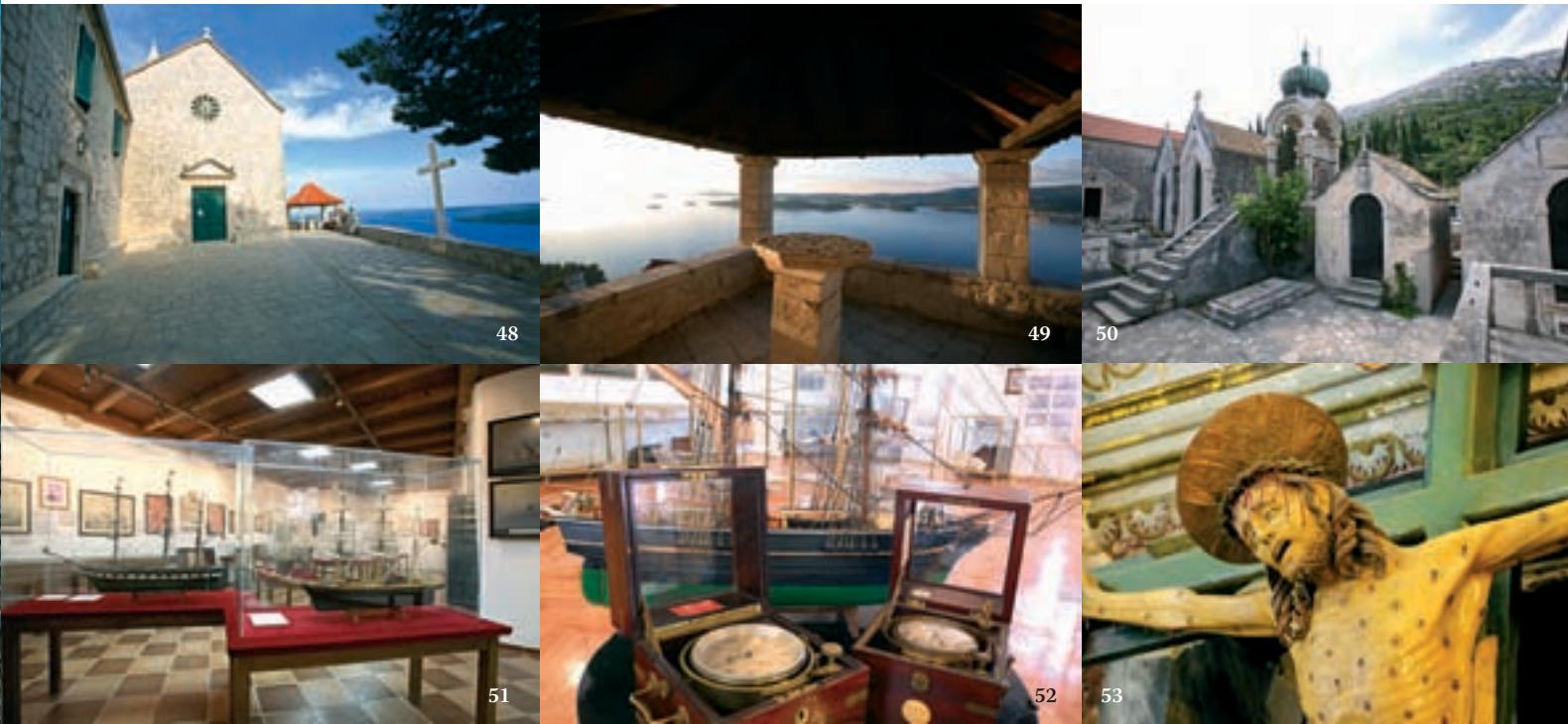
45

46

47

dominikanski samostan bogata zbirka slika (20) i skladno uređeno dvorište (28). Među sakralnim objektima drugih vjera ističe se sinagoga iz 15. stoljeća (25), po kontinuitetu korištenja druga najstarija u Europi.

Dubrovnik je poznat i po muzejima, koje godišnje posjeti blizu pola milijuna posjetitelja. Uz najposjećeniji muzej u Kneževu dvoru ističe se Pomorski muzej, u kojem se može saznati sve o povijesti dubrovačkog pomorstva od srednjeg vijeka do 20. stoljeća (12 i 13).

Okolica Dubrovnika nema mnogo monumentalnih građevina, ali se odlikuje skladom arhitekture uklopljene u zeleni okoliš. To posebno dolazi do izražaja u najjužnijem kutku Hrvatske, plodnoj dolini KONAVALA.

On dolazi do izražaja u čuvanju lijepih narodnih nošnji (39) i očuvanom građevinskom naslijeđu, kao što su Konavoski dvori na izvoru rječice Ljute (34). Etnografsko blago Konavala čuva se u Etnografskom muzeju u mjestu Čilipi (37). Najjužniji dio Konavala i cijelog hrvatskog kopna na poluotočiću Prevlaka poznat je po strateškoj važnosti zbog kontrole ulaska u zaljev Boka kotorska u susjednoj Crnoj Gori, pa njime i danas prevladava monumentalna tvrđava (33).

Glavno konavosko naselje slikoviti je Cavtat (32), rodno mjesto velikoga hrvatskog slikara Vlahe Bukovca. Njegova je rodna kuća preuređena u galeriju (40) njegovih slika (38). Drugi vrijedni ukras Cavtata mauzolej je obitelji Račić iz 1921. godine (35), djelo hrvatskog kipara Ivana Meštrovića (36).

Zapadno od Dubrovnika pruža se Dubrovačko primorje, poznato po ljetnikovcima dubrovačkih velikaša okruženih zelenilom. Na jednom od tih posjeda u slikovitom mjestu Trstenu (42) uređen je najljepši hrvatski arboretum, gdje je na malom prostoru zasađen niz različitih sputropskih vrsta bilja, cvijeća i drveća. Cijeli arboretum Trsteno uređen je kao pejzažni park ukrašen skulpturama, od kojih je najpoznatiji kip grčkog boga Posejdona ispred slikovite fontane (45). Arboretum krasi i skladno uređena odmorišta iz kojih se može uživati u pogledu na otvorenu pučinu (49).

Još zapadnije pruža se prirodno najposebniji dio dubrovačke regije, DELTA NERETVE s očuvanim močvarnim krajolicima i slikovitim mjestima uz rijeku Neretvu, među kojima se ljepotom i uređenošću ističe gradić Opuzen (46). Nedaleko najvećeg grada delte Neretve, Metkovića, nalazi se selo Vid na mjestu nekadašnje antičke Narone. Tu je na originalnoj lokaciji nalazišta uređen muzej sagrađen iznad dijela rimskog foruma, odnosno Augusteuma s brojnim u mramoru isklesanim carskim statuama (43 i 44).

Krenemo li od Dubrovačkog primorja prema otoku Korčuli, proći ćemo preko brdovitoga vinorodnog poluotoka PE-LJEŠCA. Staro središte poluotoka slikovit je gradić Ston na prevlaci koji ga spaja s kopnom. Između Stona i susjednoga Malog Stona, poznatog po uzgoju školjaka kamenica, prostiru se dojmljive zidine (41).

Na zapadnom kraju Pelješca je Orebić, njegovo najveće naselje i glasovito središte pomorskih kapetana (47). O snažnoj pomorskoj tradiciji Orebića govori postojanje dviju pomorskih zbirka, jedne u Pomorskom muzeju (52) i druge u sklopu zbirke (51) franjevačkog samostana (48) na brdu iznad Orebića. Tu se uz crkvu i franjevački samostan Gospe od Andjela (50 i 53) pruža nezaboravan pogled na Pelješki kanal, Korčulu i druge otoke.

Najveći otok dubrovačkog područja, KORČULA, ponovno nudi raskoš velikih građevina, pogotovo njegovo glavno istoimeno naselje Korčula (58). Današnji izgled uglavnom duguje razdoblju od 14. do 16. stoljeća, kad je, za razliku od ostatka dubrovačkog područja, pripadao Mletačkoj Republici. Korčula je prepoznatljiva po rasteru ulica u obliku riblje kosti i očuvanim gotičko-renesansnim građevinama.

Među njima se ističe katedrala svetog Marka (64) bogato ukrašene vanjštine (67) i unutrašnjosti, u kojoj se čuva slika velikoga venecijanskog slikara Tintoretta (63). Druga najvažnija sakralna građevina je franjevački samostan (69) na otočiću Badiji pokraj grada, također raskošno uređene vanjštine (68). Tu je i Gradski muzej Korčule (59) koji ima eksponate od najstarijih vremena (62) pa sve do 20. stoljeća (65).

No posjetiteljima Korčule najzanimljivija je kuća obitelji Polo (66), jer odavde potječe njezin najslavniji sin, veliki svjetski pustolov Marko Polo. Korčulani brižno čuvaju svoju baštinu, što dolazi do izražaja u održavanju crkvenih manifestacija (60), a još više u srednjovjekovnoj viteškoj igri Moreška, koja se jednom godišnje tradicionalno odvija na ulicama grada (61).

70

71

72

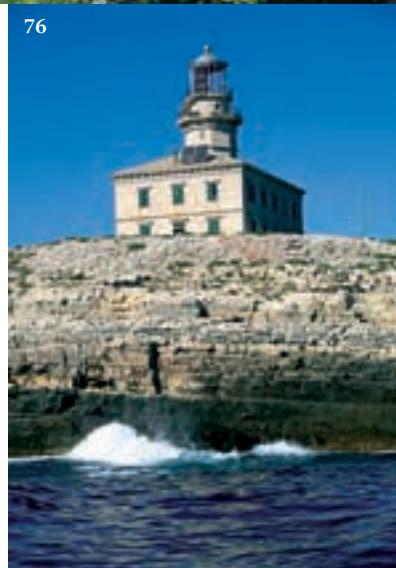
73

74

75

76

77

Vrijednu baštinu imaju i dva velika mjesta na zapadu otoka, Vela Luka i Blato. Uz Velu Luku (54), poznatu po lijepoj pjesmi, nalazi se najvažnije prapovijesno nalazište u Dalmaciji, Vela Spila. Tu su u spilji iznad grada (57) pronađeni brojni keramički, kameni i koštani predmeti iz razdoblja neolitika te očuvani ukrašeni grobovi (56). Slikovito Blato u unutrašnjosti otoka, nekad najveće naselje na jadranskim otocima, danas je poznato po kvalitetnoj poljoprivredi i očuvanoj ambijentalnoj arhitekturi (55).

Dva najudaljenija dubrovačka otoka, MLJET I LASTOVO, poznatija su po svojoj prirodnoj baštini – Nacionalnom parku Mljetu i Parku prirode Lastovo. No ima na njima i zanimljivih spomenika kulture, među kojima je najvažniji benediktinski samostan iz 12. stoljeća (74) na otočiću usred Velikog jezera u nacionalnom parku (75).

Na Lastovu izgledom plijeni istoimeno glavno naselje, smješteno amfiteatralno na padinama brda iznad plodnog polja (73). Poznato je po maštovitim dimnjacima na krovovima kuća (70), očuvanim narodnim nošnjama (71) i osebujnom karnevalu. Sasvim posebni biseri arhitekture su i starci svjetionici iz 19. stoljeća na najudaljenijim otočićima u lastovskim vodama, Sušcu (72) i Glavatu (76).

Na kraju puta po Dalmaciji i Hrvatskoj bio bi grijeh ne spomenuti Elafitsko otoče ispred Dubrovnika s čarobnim starim ljetnikovcima i dvorcima iz razdoblja najvećeg sjaja slavne Dubrovačke Republike. Najviše ih je na otoku Šipanu, a najljepši je renesansni dvorac obitelji Stjepović – Skočibuha iz 16. stoljeća (77).

IZDAVAČ: Hrvatska turistička zajednica / ZA IZDAVAČA: mr. sc. Niko Bulić / UREDNICA: Slavija Jačan Obratov / SURADNICA: Iva Pudak / KONCEPT-TEKST: Prof. dr. sc. Zoran Klarić / IZRADA KARTE: Studio Bregant / Recenzent: Miljenko Domijan / KONCEPT-DIZAJN: Sergio Gobbo/Studio Gobbo Grožnjan / FOTO: Sergio Gobbo, Damir Fabijanić (foto br. 10, str. 45), Muzej suvremene umjetnosti (foto br. 18, str. 59 i foto br. 61, str. 63) / PRIPREMA ZA TISAK: Comgraf Umag / TISAK: RADIN PRINT, Sveta Nedelja, prosinac 2010.

HRVATSKA TURISTIČKA ZAJEDNICA

Iblerov trg 10/IV, p.p. 251;10000 ZAGREB, HRVATSKA
Tel: +385 1 46 99 333; Fax: ++3851 455 7827
Internet: www.hrvatska.hr
E-mail: info@htz.hr

Kroatische Zentrale für Tourismus

1010 Wien, Am Hof 13, Österreich
Tel: +43 1 585 38 84
Fax: +43 1 585 38 84 20
E-mail: office@kroatien.at

Kroatische Zentrale für Tourismus

60313 Frankfurt/M, Hochstrasse 43, Deutschland
Tel: +49 69 23 85 350
Fax: +49 69 23 85 35 20
E-mail: info@visitkroatien.de

Kroatische Zentrale für Tourismus

80469 München, Rumfordstrasse 7, Deutschland
Tel: +49 89 22 33 44
Fax: +49 89 22 33 77
E-mail: kroatien-tourismus@t-online.de

Ente Nazionale Croato per il Turismo

20122 Milano, Piazzetta Pattari 1/3, Italia
Tel: +39 02 86 45 44 97
Fax: +39 02 86 45 45 74
E-mail: info@enteturismocroato.it

Ente Nazionale Croato per il Turismo

00186 Roma, Via Dell'Oca 48, Italia
Tel: +39 06 32 11 0396
Fax: +39 06 32 11 1462
E-mail: officeroma@enteturismocroato.it

Chorvatské turistické sdružení

110 00 Praha 1, Krakovská 25, Česká Republika
Tel: +420 2 2221 1812
Fax: +420 2 2221 0793
E-mail: info@htz.cz; infohtz@iol.cz

Chorvátske turistické združenie

821 09 Bratislava, Trenčianska 5, Slovakia
Tel: +421 2 55 562 054
Fax: +421 2 55 422 619
E-mail: infohtz@chello.sk

Horvát Idegenforgalmi Közössége

1054 Budapest, Akademia u. 1, Magyarország
Tel.: +36 1 267 55 88, Fax: +36 1 267 55 99
E-mail: info@htz.hu

Office National Croate de Tourisme

75116 Paris, 48, avenue Victor Hugo, France
Tel: +33 1 45 00 99 55
Fax: +33 1 45 00 99 56
E-mail: infos.croatie@wanadoo.fr

Croatian National Tourist Office

London W6 9ER, 2 Lanchesters,
162-164 Fulham Palace Road, United Kingdom
Tel: +44 208 563 79 79
Fax: +44 208 563 26 16
E-mail: info@croatia-london.co.uk

Croatian National Tourist Office

New York 10118, 350 Fifth Avenue, Suite 4003, U.S.A.
Tel: +1 212 279 8672
Fax: +1 212 279 8683
E-mail: cntony@earthlink.net

Narodowy Ośrodek Informacji Turystycznej

Republiki Chorwacji
00-675 Warszawa, IPC Business Center, ul. Koszykowa 54
Polska
Tel: +48 22 828 51 93
Fax: +48 22 828 51 90
E-mail: info@chorwacja.home.pl

Kroatska Turistbyrå

11135 Stockholm, Kungsgatan 24, Sverige
Tel: +46 853 482 080
Fax: +46 820 24 60
E-mail: croinfo@telia.com

Kroatisch Nationaal Bureau Voor Toerisme

1081 GG Amsterdam, Nijenburg 2F, Netherlands
Tel: +31 20 661 64 22
Fax: +31 20 661 64 27
E-mail: kroatie-info@planet.nl

Office National Croate du Tourisme

1000 Bruxelles, Vieille Halle aux Blés 38, België
Tel: +32 255 018 88
Fax: +32 251 381 60
E-mail: info-croatia@scarlet.be

Хорватское туристическое сообщество

123610 Moscow, Krasnopresnenskaya nab. 12
office 1502, Russia
Tel: +7 495 258 15 07, Fax: +7 495 258 15 07
E-mail: HTZ@wtt.ru

Hrvaška turistična skupnost

1000 Ljubljana, Gospovetska 2, Slovenija
Tel: +386 1 23 07 400, Fax: +386 1 230 74 04
E-mail: hrinfo@siol.net

Kroatische Zentrale für Tourismus

8004 Zürich, Badenerstrasse 332, Schweiz
Tel: +41 43 336 20 30, Fax: +41 43 336 20 39
E-mail: info@kroatien-tourismus.ch

Oficina de Turismo de Croacia

28001 Madrid, Calle Claudio Coello 22, esc.B, 1 °C Espana
Tel.: +34 91 781 5514
Fax: +34 91 431 8443
E-mail: info@visitacracia.es

Kroatiens Turistkontor

Bjørnholms Allé 20; 8260 Viby J; Danimarca
Tel.: +45 70 266 860
Fax: +45 70 239 500
E-mail: info@altomkroatien.dk

JAPAN,

Ark Hills Executive Tower N613, Akasaka 1-14-5, Minato-ku,
Tokyo 107-0052
Tel.: +81 03 6234 0711
Fax: +81 03 6234 0712
E-mail: info@visitcroatia.jp